

SIKETNÉMÁK ÉS VAKOK OKTATÁSÜGYE

A SIKETNÉMÁK ÉS VAKOK TANÁRAI
ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK HIVATALOS LAPJA.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VIII. ker., Festetits-ucca 3. sz.

Megjelenik
évente 10 számban.
Előfizetési ára
egy évre 24 pengő.

Szerkeszti:

SCHULMANN ADOLF

Egyesületi r. tagok a lapot tag-
illetményük fejében kapják.
A gyógypedagógiai intézetek elő-
fizetési árát évről-évre az egye-
sületi közgyűlés szabja meg.

TARTALOM: A III. Egyetemes Tanügyi Kongresszus. (Schulmann Adolf). — Tantervrevízió (Nagy Péter). — A csökkentlátásnak oktatása. (Kárpáty Ottó). — Tanulmányuton Németországban. I. (Hribik L. Aladár). — A fogalmazás tanítása a siketnémák intézeteiben. II. (Iglér Antal). — Ujszerű számolás. II. (Milassin Gyula.) — A 25 éves gyógypedagógiai tanárképzés. (Iglér Antal). — Szemle. — Hivatalos rész. — Különféle. — Inhalt. — Sommaire. — Contents.

A III. Egyetemes Tanügyi Kongresszus.

1928. július 2—5.

Az 1848-as eszmék hevében született meg lelkes elődeink »első egyetemes és közös tanítógyűlése.« A Millenium évében, a nemzet és haza ezeréves fennállásának büszke ünneplő hangulatában született meg a második kongresszus. Trianoni csonkitottságunk, amely fokozott mértékben kíván erőt, egységet, közös munkát az egyetemes magyar gondolat jegyében, hogy »lelkiekben és szellemiekben kiküzdve az az integer Magyarországot, biztos és szilárd alapját rakják le a négy folyó és hármás halom nemzetének« (Kornis), szülte a harmadikat.

Három nagy történelmi dátum. Isten adjon erőt és kitartást, hogy a nemzeti és emberi célokat, amiket a magyar tanítók egyeteme a magyar nevelés érdekében megállapított, megvalósíthassuk! A Gondviselés különös ajándékának tekintjük jelenlegi vallás- és közoktatásügyi miniszterünket, Klebelsberg Kunó grófot, akinek átfogó és mély koncepcióju elgondolásai és szervezései szinte már is a megvalósulás stádiumába terelték III. kongresszusunk törekvéseit. És az a harmonia, amely a vezér és közkatona lelkét, szívet és izmait egyaránt betölti és feszíti, biztosíték arra, hogy a magyar építés nagy munkája célhoz ér, megépítjük a magyarság örökéletű templomát.

Nincs a magyar nevelés- és oktatásügynek olyan területe, amely a III. tanügyi kongresszus gondolkodását elkerülte volna. Foglalkozott az iskolaügyi rendszer megvizsgálásával, az ovódák, az elemi oktatás fejlesztésével, a felnőttek oktatásával, a középfokú oktatás rendszerével, a gyógypedagógiai nevelés-oktatással, a szakoktatás kérdéseivel, a nőnevelés problémáival, a tanító- és tanárképzés, valamint a szakfelügyelet korszerű megoldásával, a különböző oktatási területek viszonylataival és kapcsolatba hozásával, az iskolaorvosi és nővéri intézmény országos megszervezésével és egyéb tanügyi jóléti intézkedések felállításával, a modern gyermekpszichológiával, gyermektanulmányozással, az ifjúsági irodalommal, a mozi kérdéssel és általában a legújabb pedagógiai törekvésekkel és problémákkal.

III. kongresszus iskolai igazgatói lapja

A magyar tanítók és tanárok hatalmas tábora ezen a harmadik tanügyi kongresszuson oly életbevágó pedagógiai, kulturális-szociális problémákat világított meg magyar ötlettel, szívvel és ésszel, oly erős alapját rakta le az egyetemes magyar gondolatnak, a keresztény nemzeti kulturának, mely határozott fejlődési irányt és határozott célt szab a jövő magyar feltámadásnak és életnek.

*

A gyógypedagógiai szakosztály gyűlése.

Tudományegyetem, VIII., Muzeum-körut 4.)

Elnök: *Ranschburg Pál dr.*

Alelnök: *Klug Péter.*

Titkár: *Tóth Zoltán dr.*

Jegyzők: *Baranyay Géza és Pánczél Imre.*

I. alosztály elnöke: *Istenes Károly.*

II. alosztály elnöke: *Szabó Károly.*

Tételei:

1. A normálpedagógia és a gyógypedagógia. Előadó: *Tóth Zoltán dr.*

2. Milyen legyen a gyógypedagógia szervezete? Előadó: *Schreiner Ferenc.*

3. A gyógypedagógia kulturális, társadalmi és közgazdasági jelentősége. Előadó: *Szabó Károly.*

Dr. Tóth Zoltán mélyreszántóan fejtegeti azt a kapcsolatot, mely a normál- és a gyógypedagógia között fennáll s rámutat arra, hogy a gyógypedagógiában alkalmazott módszerek miképpen érvényesíthetők a normálpedagógiában.

Szabó Károly előadásában arra az erkölcsi és anyagi kárra mutat rá nagy alapossggal, amelyet a rendszeres gyógypedagógiai oktatásban nem részesült abnormis gyermekek és felnőttek a társadalomnak okoznak.

Schreiner Ferenc részletesen és nagy szaktudással a gyógypedagógia mai fejlettségét ismertetvén, annak korszerű kifejllesztéséről értekezik.

Az előadásokat élénk vita kísérte, majd a következő határozati javaslatokat fogadta el a szakosztály:

1. A gyógypedagógia eredményei a normálisok nevelésének és oktatásának területén is értékesítenek. Ezt oly módon kívánjuk elérni, hogy az elemi népiskolai tanítóképzőintézetekben a gyógypedagógiai problémák számára a pedagógia keretében helyet kérünk. De helyet kívánunk a magunk számára biztosítani a tanítóság pedagógiai kiképzésében is. Javaslatunk az, hogy a tanítóképzőintézeti tanárok képzésével foglalkozó Apponyi-kollégium keretében a pedagógiai szak a Gyógypedagógiai Tanárképző Intézetet végzett kiváló tanárok számára is nyitassék meg. Mert, ha meg lehetne valósítani a jövő évtizedekben azt, hogy a tanító- és tanárképzőintézetekben a pedagógiát, illetve a neveléstudományokat oly tanárság adná elő, akik a gyógyító nevelés terén is kiképzést nyertek, ezáltal a normális pedagógiai elméleti- és gyakorlati területére oly értékeket tudnánk átvinni, mely értékek a tanítóság munkakészségét igen kedvezően befolyásolnák.

2. Második javaslatunk, hogy addig is, míg az első javaslat értel-

mében képzett pedagógiai tanárok rendelkezésre nem állanak, a tanító- és tanítónőképzőintézeti pedagógiai tanárok számára — úgy mint a múltban, a jövőben is —, gyógypedagógiai tanfolyamok volnának szervezendők.

3. Mondja ki a III. Tanügyi Kongresszus, hogy az állam köznevelődésének emelése, a szociális jólét fokozása, a közegészségügy, közbiztonsági és közkerélcési állapotok javítása céljából, főleg pedig a gyengeelméjűek, siketnémák és vakok megmentése érdekében szükségesnek tartja, hogy az 1921. évi XXX. t.-c.-ben és a törvény végrehajtása tárgyában 130.700. sz. alatt kiadott rendeletben az érzéki és értelmi fogyatékosokra is kimondott tankötelezettség a m. kir. vallás- és közoktatásügyi, igazságügyi és belügyminiszteriumok által, megfelelő iskolák, intézetek és foglalkoztatók létesítése által a lehető-séghez képest azonnal hajtassék végre.

4. A fogyatékosok nyilvántartására megfelelő körzetek szerveztessenek, melyek a fogyatékosok nyilvántartásáról gondoskodni kötelesek.

5. Állapitassék meg törvényhozásilag a fogyatékosok munkajoga.

6. Történjék gondoskodás a fogyatékosoknak rokkantsági- és aggkori biztosításáról.

7. Szerveztessék meg a gyógypedagógiai főigazgatóság, melynek kebelében szakok szerinti külön szakfelügyelő foglaljon helyet.

A szakosztály ülésézése közben megjelent *Négyessy László* dr. egyetemi tanár, a III. Egyetemes Tanügyi Kongresszus elnöke is, akit a tagok lelkes éljenzéssel üdvözöltek.

Olvasóink figyelmét külön is felhívjuk e helyütt a Néptanítók Lapja 1928:25—26. számára, amelynek 42—51. oldalain *Tóth Zoltán* dr. a fenti javaslatok szakavatott indokolásait ismerteti: «... a fogyatékosági kérdések elhanyagolása oly egyéneket sujt — mondja befejezésül *Tóth* dr. —, akik szerencsétlenségüket nagyobbbrészt a mi életünk kilengéseinek köszönhetik. Ők más emberek büneiért kénytelenek életüket nyomorultan és szerencsétlenül végigszenvedni, mi sem természetesebb tehát, hogy az a társadalom, amely felelős e szerencsétlenek fogyatékoságáért, e felelőssége tudatában minden eszközzel köteles arra törekedni, hogy szerencsétlen helyzetükön a legcélszerűbbnek látszó eszközökkel segítsen.»

*

Fizetésünk és a Tanügyi Kongresszus.

Ismeretes a kartársak előtt, hogy a III-dik Egyetemes Tanügyi Kongresszus programjában szerepelt a tanszemélyzet fizetésrendezési ügye is. E tárgyról a Vigadóban július 7-én tartott évráró gyűlésen, vitéz *Csorba Ödön* áll. elemi iskolai igazgató értekezett »A tanítói munka értékelése« címen. Az előadás kapcsán határozati javaslat terjesztetett a Kongresszus elé, amely javaslat ránk, gyógypedagógiai tanárookra egy kellemetlen meglepetést tartalmazott. A meglepetés abból származott, hogy a kongresszuson előterjesztett határozati javaslat más volt, mint amit a Kongresszus előkészítő bizottsága letárgyalt és elfogadott, a kellemetlen érzést pedig az váltotta ki, hogy az új javaslatban a polgári iskolai tanárok, mint külön csoport, elénk helyeztetek s mi a testnevelő tanárokkal és a gazd. népiskolai tanítókkal csopor-

tosítottunk, természetesen lényeges különbségtétellel a polgári iskolai tanárokkal szemben, ami az alábbi összehasonlításból tűnik ki:

1. Polgári iskolai főigazgatói státus.
2. Polgári iskolai igazgatói státus. 28 évi szolgálat után a VI. f. oszt. I. fokában és a státus 6 százaléka az V. fiz. osztályba külön kinevezéssel.
3. Polgári iskolai tanári státus. 28 évi szolgálat után automatikusan a VI. fiz. oszt. I. fokába és a státus 5 százaléka külön kinevezéssel az V. fiz.-osztályba.
4. 30 évi szolgálat.

Nálunk:

1. Nincs főigazgatói állás.
2. Az igazgatók és tanárok csak a 30-dik év után juthatnának automatikusan a VI. fiz. oszt. I. fokába.
3. Az igazgatóknak 4, a tanároknak 2 százaléka volna a kinevezhető az V. fiz. osztályba.
4. 32 évi szolgálat.

Ezek a sajnálatos eltérések és különbségtételek kényszerítették Puha László kartársunkat arra, hogy a III-ik Egyetemes Tanügyi Kongresszus zárógyűlésén szót kérjen és érdekeinket ott a plenum előtt megvédje. Felszólalását szószerint közölve itt adjuk:

Mélyen tisztelt Kongresszus!

Bocsánatot kérek a mélyen tisztelt Kongresszustól, hogy felszólásomban a »bevezető« formai részt mellőznöm és rögtön a tárgyra térek. De bocsánatot kérek azért is, hogy beszédemben egy enyhe dissonantia fejeződik ki akkor, amikor a gyógyítva nevelő iskolák tanárai nevében a határozati javaslatnak ránk vonatkozó részéhez jelen formájában nem járulhatok hozzá, illetőleg csak akkor, ha annak az általam előterjesztett módosítás a javaslat szerinti elfogadást nyer. Ki kell jelentenem, hogy szándékom szerint nem akartam a tárgyhoz szólni, de rákényszerít a felszólalásra az a különbségtétel, amely státusunkra vonatkozólag, az előkészítő bizottság által a 3-dik számú kongresszusi értesítőben közzétett fizetési tervzet és a kezeim között lévő jelen határozati javaslat között fennáll. Ez a határozati javaslat ugyanis eltérő: az előkészítő bizottság javaslatától a gyógypedagógiai tanárok státusát kedvezőtlenebbül ítéli meg, mint a polgári iskolai tanárokét. Hogy a különbségtételt nehezményezem, arra tárgyi okaim vannak. Ezek elseje, hogy a Miniszter Ur Ó-Excellentiája a gyógypedagógiai tanárképzőt a jelen pillanattól kezdve 4 évfolyamu főiskolára fejlesztette ki. De tárgyi okom az is, hogy az 1927. évi fizetés-rendezési törvény a gyógypedagógiai és polgári iskolai tanárok fizetését egyelősitette azon az alapon, hogy az egyenlő volt 1924-ben is, melyből az 1927-es állapot következett, de egyenlő volt 1924-ben is, a minnek viszont az előbbi évek adták meg az alapot.

De nemcsak a fizetés, hanem a szolgálati idő megállapítása miatt sem járulhatok hozzá a javaslatához. Nem pedig azért, mert amíg az összes tanári státusokban — ami természetes is — 30 szolgálati évet kér a Kongresszus, addig a gyógypedagógiai tanároknál ezt 32 évben javasolja. Mélyen tisztelt Kongresszus! Aki a gyógypedagógiai munka testületét ismeri, annak nem kell külön megmagyaráznom, hogy ha valahol indokolt a 30 éves szolgálat, akkor a gyógypedagógiaiain valóban indokolt és méltányos is. Sőt, ha az a vélemény, hogy a javaslatban ránk vonatkozólag a kettes számnak okvetlen benn kell maradni, akkor 22-ről beszélhetünk, de 32-ről semmi esetre sem.

Nem akartam szóvá tenni, de mert a javaslatban külön polgári iskolai főigazgatói státusz is szerepel, én is javasolom tisztelettel, hogy az eddig gyógypedagógiai intézetek országos szakfelügyelősége név alatt működő tanügyi hatóság, főigazgatósággá szerveztessék át, amely átszervezéssel tulajdonképpen csak névcsere állana elő, minthogy a gyógypedagógiai szakfelügyelő-égnek most is olyan központi igazgatási jogköre van, amely a szakfelügyelő szó általános értelmét nem fedi.

Összegezve az előadottakat, kérem a Mélyentiszelt Kongresszus hozzájárulását a határozati javaslat oly értelmű módosításához, hogy a gyógyítva nevelőiskolák tanárainak státusza teljesen egyenlő, tehát még egy jöttányi eltérést sem tűrő módon azonosíttassék a polgári iskolai tanárok státusával.

Tekintettel arra, hogy a fizetési beosztásoknak a képzési idő adta meg az alapot, az elnökség arra az elvi álláspontra helyezkedett, hogy az indítványt csak a 8 féléves főiskola szervezeti szabályzatának megjelenése után teheti magáévá, mire Puha László kartársunk ígéretet tett annak bemutatására, ami másnap meg is történt. Dr. Tóth Zoltán a főiskola igazgatója és Puha László tanár a kongresszus elnöki bizottságának a tanárképző szerv. szabályzatát bemutatta, mire az elnöki bizottság az indítványt szóról-szóra elfogadta és elhatározta az összes naplóknak, felterjesztéseknek az indítvány szerinti módosítását.

Országos tanügyi kiállítás.

Pedagógiai Szeminárium, 1928. június 29—július 7.

A III. Egyetemes Tanügyi Kongresszussal kapcsolatban, annak mintegy természetes kiegészítőjeként, az egyetemek kivételével, valamennyi iskolafaj kiállítást rendezett, amelyek a hazai tanügy gyakorlati és elméleti fejlettségét demonstrálták. Ily tökéletes egységben megrendezett kiállítása még nem volt a hazai tanügynek. A kiállítás anyagáról a rendezőség tájékoztató füzetet adott ki. A kiállításon természetesen a hazai gyógypedagógiai intézetek is méltóképpen képviselve voltak. Ez a kiállítás is életrevalóan ékes bizonyosága volt annak a ténynek, hogy egy nemzet életében mily döntő szerepe jut a nemzeti közműveltségnek és iskolának, mint a nemzeti lét egyik leg-hatalmasabb pillérének.

A III. Egyetemes Tanügyi Kongresszus, határozott és egyetemes magyar célt tűzött elénk, határozott és egységes irányt szabott nemzetnevelői munkánknak, lelkesedést is, ami a legfontosabb: kitartást öntött belénk és rendületlen bizalmat a jövőbe. Kitartás és bizalom, mert a mi sorsunk

Magyar, küzdve-küzdj
És bizva-bizzál.

Schulmann Adolf.

Tantervrevízió.

A tanterv revíziója elrendeltetett. Az ezirányú előkészítőmunkálatok már folyamatban vannak. Ugynevezett vitagyűlés is volt már e tárgyban, amely azonban pozitív eredményre nem vezetett. Ha azt akarjuk, hogy azok céljuknak megfeleljenek, több tervszerűséget *kell* beléjük vinni.

A revíziós rendeletet nem láttam, de azt hallom, hogy egyik intézkedése úgy szól, miszerint »a tanterv szelleméhez pedig nyulni nem szabad.« Vajjon melyik az a szellem, amelyet érinteni nem lehet? Az-e, amely a tanterv általános célját a siketnémák beszédre való tanításán kívül csak közhasznú elméleti ismeretek nyújtásában és az ipari előkészítő-oktatásban jelölte meg?*) Avagy az-e, amely a tantervnek a beszédtanításra vonatkozó elveit dogmáknak tekinti, amelyeket tovább értelmezni, kiegészíteni, esetleg helyesbíteni nem enged? Avagy végül az a szellem-e, amely másodrangúknak tekintett reáltárgyakat harmadrangúan dolgozta fel? Bármelyikét is tekintjük e három kérdés közül, mindenike oktatásügyünk elevevébe vág s a jövő helyes megalapozása, ezeknek összehangzatos megoldásától függ. Azért ezekkel nyilvánosan is foglalkozni kell, bármilyen kényesnek is látszik — az előzmények után — a hozzászólás. A magam részéről a legtisztább tárgyilagosságra törekszem s amikor a mások meggyőződését tisztelettel fogadom, a magam véleményének is kérek nyugodt meghallgatást.

1. Tehát lássuk az első kérdést! Az a hármas cél, amelyet a tanterv mint általános célt kitűzött, voltaképen részletcélok, amelyek a siketnémák nevelés-oktatásának a főcélját nem meritik ki. Nem elég a siketnémát beszélővé tenni, arra is kell törekedni, hogy ezt a beszédet istenkáromlásra, hazudozásra, mások megtévesztésére ne használja fel. Elméleti ismeretek és testi ügyességek nyújtása sem elegendő, mert akármennyi tudással és akármilyen ügyességekkel is ruházzuk fel őket, az életben csak úgy fognak boldogulhatni, ha azokat mindig a jó irányában értékesítik. Mert az ember igazi értékét nem a tudás, nem az anyagi boldogulás, nem a testi erő és ügyesség adja meg, hanem elsősorban az erkölcsös jellem. És minthogy ennek kialakításánál leginkább a hitre, a vallásra támaszkodhatunk, a főcél kitűzésénél ennek jelentőségét is ki kell emelni. Elsősorban tehát vallásos és erkölcsös emberekké kell nevelni a siketnémákat.

A siketnéma ezenkívül tagja nemcsak a családjának, s a társadalomnak, amelyben él, hanem polgára egyuttal a hazának is. Annak a hazának, amelynek minden szépségét élvezi és minden áldásának részesévé válhatik. Azonban e nagy jótéteményekkel szemben a siket-

* Tanterv és Módszeres Utasítások. 1907. Általános rész. 1. A siketnémák iskoláinak (intézeteinek) célja.

némának kötelességei is vannak a hazával szemben. E kötelességeket csak úgy fogja kész örömet teljesíteni, ha teljes tudatában van ez értékeknek s ha egész lényét hazafias szellem hajtja át. Tehát hazafias szellemben is kell nevelni a siketnémákat. Ugy a hazafias érzésnek, mint a vallás-erkölcsi gondolatnak aztán nemcsak az erre hivatott tárgyknál (földrajz, történelem, természetrajz, hittan) kell 1—2 mondatban kifejezést adni, hanem piros fonálként kell végig vonulniok a tanterv összes tárgyain keresztül. Mindezt természetesen a tanterv általános céljában is kell kifejezésre juttatni.

Összegezve már most az elmondottakat megállapíthatjuk, miszerint a siketnémák nevelés-oktatásának, illetve a tantervnek általános célja az, hogy a siketnémák vallásos, erkölcsös és hazafias polgárokká neveltessenek, akik az iskolában elsajátított hangos beszéd útján olyan elméleti ismeretekre tesznek szert, amelyek révén az általános műveltség részeseivé válnak s arra képesítik őket, hogy azokat a gyakorlati életben haszonnal értékesíthessék.

2. Tantervünk az 1901. évben látott először napvilágot. Az 1907. évi módosítás csak lényegtelen, inkább stiláris változásokat eszközölt rajta. Azért tehát joggal mondhatjuk, hogy tantervünk immár közel 30 esztendő. Ha speciális oktatásügyünk történetében végig tekintünk, akkor azt látjuk, hogy közel 30 évvel a tanterv megjelenése előtt is ugyancsak nagy átalakuláson ment keresztül a magyar siketnéma-oktatás. Ekkor (1873) hajtotta végre Fekete Károly a »bécsi módszer«-ről a »német módszer«-re való áttérést. És ismét 30 és egy néhány évvel hátrább, látjuk miként adott Schwartz Antal fölséges lendületet annak a módszernek, amellyel ugyancsak 30 évvel előbb a magyar siketnéma-oktatást megalapították.

Amint látjuk speciális oktatásügyünk történetében minden 30 éves periódus nagy változtatásokat, hatalmas előretöréseket hozott magával. A legnagyobbat mindenesetre a 30 évvel azelőtt megalkotott tanterv tüntette fel. E megállapításunk után most már joggal kérdezhetik, hogy hát mi történt azóta? Mi szépet, nagyot alkotott az utolsó 30 esztendő? Sulyos kérdés. De kitérnünk előle nem lehet. A helyzet megítélésénél mindenesetre figyelembe veendő, hogy erre a periódusra esett a minden eddiginél legborzalmasabb háboru, amely az ezt követő ítéletidővel minden fejlődési lehetőséget hosszú időre megakasztott. De még ennél is számottevőbb volt az a hatás, melyet az új tanterv mélyreható eszméivel oktatásügyünk akkori állapotára gyakorolt. Ugyszólván mértföldes léptekkel vitte előre a lethargikus múltból, a sokat ígérő jövőbe. Ható erejénél fogva pedig hosszú időre szabta meg annak útját, fejlődési lehetőségeit.

Ezek a körülmények természetesen nagy befolyással voltak a helyzet kialakulására. Amig egyrészt a rendes munkát befolyásolták, addig másrészt a teremtő erőket is erősen lekötötték. Mindazonáltal a fejlődés útjai így sem szakadtak meg. A háboru előtt és részben a háboru alatt is a tanterv mélységes kereteit igyekeztünk betölteni, a nehéz idők elmúltával pedig egyesek a kor szellemének megfelelőleg, újabb ideákat vetettek fel és újabb megoldási lehetőségek után kutattak. Már eddig is több részletkérdéssel léptek a nyilvánosság elé s a lelkek mélyén forrongó ideák kezdenek lassanként kialakulni. Csak egy Borbély Sándor-féle konstruktív erő volna képes azokat kikristályosodva harmónikus egységbe foglalni.

És most térjünk vissza a tantervhez, illetve annak beszédtanítási részére! Hogy a helyzetet minél jobban áttekinthessük magasabb

álláspontra kell helyezkednünk. Ezt a magasabb álláspontot Hill örökéletű tételében látom, amely szabadon lefordítva úgy hangzik, hogy: »Ugy tanítsd a siketnémát beszélni, mint ahogy azt az élet az éperzékűnek nyújtja.« Már sokan sokféleképen magyarázták Hillnek ezt a tételét. Speciális oktatásiügyünk mai szervezete és szaktudományunk mai állása mellett nagyjában Borbély Sándor értelmezését fogadom el, mely szerint a siketnémát, azért nem taníthatjuk meg azonos módon beszélni, mint az éperzékű gyermeket, mert előbbi halláshiányánál fogva, a beszéd elsajátításánál látó- és tapintóérzékére van utalva és mivel nincs rá mód és lehetőség, hogy a siketnéma az iskolában a tanárja, tehát egy ember részéről annyiszor (a magam részéről hozzáteszem még: oly tökéletesen) láthassa és érzékelhesse a beszédet, a beszéd tényezőit, mint ahányszor azokat az éperzékű gyermek a környezetétől hallja, a természetes utmutatást, mesterséges eljárással kell alátámasztanunk. Tudom, hogy mások más állásponton vannak azt illetőleg, de amíg a szaktudományunk nekünk erre vonatkozólag biztosabb alapot nem nyújt s oktatásiügyünk mai szervezete és berendezése fennáll, fenti álláspontunktól el nem térhetünk. Csak az a kérdés, meddig, milyen határig terjedhet ez a mesterkedés? Minél szűkebbre szorítjuk a mesterséges eljárás alkalmazását, annál inkább közelítjük meg az alapelvet, anéltyől különben Hill is úgy az elméletben, mint főleg a gyakorlatban nagyon távol állott. Tantervünk megjelenéséig s azontul is hosszú ideig soha senki nem vitte olyan közel a gyakorlatot Hill elméletéhez, mint Borbély Sándor. Kár, hogy úgy a tantervben, mint egyéb munkáiban is itt-ott tulló a célon. Tulságos aprólékosságával néhol azt a látszatot kelti, mintha egyik-másik irányban szélsőségre hajlana. Pld. a nyelv alakoknak a legapróbb részletekig menő felsorolása már nem egy embert megtevesztett, különösen akkor, amikor látta, hogy a »Vezérkönyv«-ben is majdnem mindenik lecke valamelyik nyelv alak szolgálatába van beállítva.

Hanem vegyük a beszéd tanítás egyes részeit egyenként!

A beszéd tanítás jelentőségét és általános célját a tanterv oly teljes tökéletességgel határozza meg, hogy abból sem elvenni, sem hozzátenni valónk nem lehet. Nehezen tudok megbarátkozni azonban azzal a gondolattal, amely az alsóbbfoku beszéd tanításnak feladatává teszi a siketnémának azt a kifejezési képességet megadni, »amellyel az éperzékű, rendes szellemi képességű 6 éves gyermek iskolába lépésekor rendelkezik.« Vajjon melyik tényleges siketnéma növendékünk sajátította el eddig a beszédnek ezt a mérvét nem négy, hanem nyolc év alatt. Szeretek ideális célok után indulni, de utópisztikus célokat nem követhetek. Azért megelégszem az alsófokon a beszéd tudásnak olyan mérvével, amely a siketnéma tanulót a felsőfoku rendszeres oktatásra képesíti.

A kiejtéstanítást illetőleg a tanterv az u. n. »egyhangmódszer«-en alapul. Vagyis: a beszédhangokat bizonyos sorrendben egyenként kívánja kifejleszteni, majd szókká, mondatokká összekapcsoltatni. Minden egyébtől eltekintve, pusztán a gyakorlatra hivatkozom. A külföldi példáknek egész serege és néhány hazai kísérlet is tanúsítja, miszerint a »szóegység«-ből, a »beszédegész«-ből való kiindulás sokkal könnyebb, természetesebb s ami a fő, sokkal hamarabb vezet a biztos célhoz, mint az izolált hangfejlesztésből való kiindulás. Ha már nem akarunk a tantervben erre — mint még nem teljesen kialakult álláspontra — helyezkedni, legalább engedjük meg, hogy a régi eljárás mellett azt

is gyakorolhassuk. Hill tételét ezzel is néhány lépéssel megközelíthetjük.

Az előkészítő oktatás keretében folytatott és gyakran túlzásba vitt fuvó- és rendszeres légzési gyakorlatok már sokszor megboszulták magukat. Rendszerint káros hatással voltak és vannak a beszédhangok nyugodt, egyenletes és természetes kifejtésénél. Sok hehezetes, mély és durva hang eredete ezekben keresendő. A tüdőt a többi beszédszervvel együtt arányosan, teljes összhangban kell gyakorolni, erősíteni és fejleszteni. Ehhez a természetes alapot s a kellő gyakorlatot a gügyögő-gagyogó gyakorlatok adják meg. Az eddig rendszeresen folytatott fuvó- és légzési gyakorlatok, tehát mint fölősegek törleendőek ugy a tantervből, mint gyakorlatból.

De nem mondhatjuk ugyanezt a hang, illetve beszédjavítási gyakorlatokra vonatkozólag. Sőt ezekre a jövőben fokozottabb gondot kívánunk fordítani.

Köztudomású dolog, hogy a siketnémák beszéde az osztályokban fölfelé haladva mindinkább romlik. Egyikét-másikat már mi magunk is nehezen értjük, hát még a siketnémák különös beszédéhez nem szokott idegen fül. Hogy ez így nem maradhat, magától értetődik. Már Hill is megállapította, hogy a siketnéma beszéde annyit ér, mint amennyit abból az érzékű emberek megértenek s hogy munkáságunk létjogosultsága attól függ, hogy mennyire tudjuk ezt a célt megvalósítani. Tehát a reputációnk is megköveteli, hogy e bajokat mielőbb orvosoljuk.

A gyakorlatban nem egyszer tapasztaltam, hogy amikor a hang, illetve beszédjavításnál a tanterv szellemében jártam el, a beszédanyag maradtam hátra és viszont, amikor a hiányt pótolandó, a beszédanyagot forszíroztam, a beszéd technikai kivitele szenvedett rövítséget. A kellő összhangot ebben megtalálni igen bajos. Bármennyire sikerül is a tanterv intencióit ezt illetőleg megközelíteni, a növendék beszéde mindvégig szenvedni fog általa ugy a technikai kivitelben, mint a logikai felépítésben, amit legjobban bizonyít a fenti ténymegállapítás, hogy t. i. a növendékek beszéde fölfelé haladva mindinkább romlik.

De igazolja és magyarázza ezt a mostani gyakorlat is. Nézzük azt csak közelebbről! Ha tanítás közben valamelyik növendékünk rosszul ejt ki egy hangot, vagy hibásan mond ki egy szót, akkor a tanterv utasításaihoz híven, azonnal hozzáfogunk azoknak a kijavításához. Néha egy jól alkalmazott fogással azonnal célt érünk. Néha 5-ször, 10-szer is ismételtetjük jól-rosszul a gyermekkel, amíg végre egyszer mégis csak azokat hibátlanul sikerül kimondatni. Hogy a most már jól képzett hang, illetve szó állandósuljon, szükséges volna azt legalább eggyel többször ismételtetni, mint ahányszor azokat a gyermek rosszul mondotta, mert a hibásan képzett hang, illetve szó emlékképe csak így tűnik el teljesen a gyermek lelkéből. De honnan vesszük erre az időt, különösen akkor, amikor e hang-, illetve szójavításoknak a szükségessége minduntalan előáll. Hogy a kecske is jól lakják, meg a káposzta is megmaradjon, a lényegteleneknek látszó kisebb kiejtési hibákat teljesen figyelmen kívül hagyjuk a durvábbakat pedig hamarosan némi simításokkal elintézzük, hogy a tanítás menetét tulsokáig meg ne szakítsuk. Ezzel aztán multhatatlanul bekövetkezik a folyton rosszabbodó beszéd.

Hogy ezt elkerülhessük szükséges, miszerint nemcsak időnként és korlátolt számban fordítsunk »a hangok gyakorlására« külön órákat,

hanem kell, hogy a szükséghez képest naponként szánjunk 10—20—30 percet, részint az aznap előfordult beszédhibák javítására, részint pedig általános beszédtechnikai gyakorlatok tartására, amelyek a beszéd esztétikáját is hivatva vannak szolgálni. Ezzel ugyan eltávolodunk némileg a főntebb hangoztatott elvtől, de amiként minden más elérés, ugy ez is csak a szebb és jobb sikert célozza.

A beszédtanítás anyagát, különösen az alsófokon a legapróbb részletekig dolgozta fel a tanterv. Valóságos mestermű. A legpedánsabb német elme sem tudta volna több gonddal és nagyobb precizitással a beszéd tartalmi anyagát és alaki részét úgy kiválasztani, csoportosítani és elrendezni, amint azt a tanterv teszi. Azonban ez a tulajdosság igyekezet, mintha a kelleténél valamivel többet hozott volna magával. A beszédanyagnak ez a kétirányú kiéleződése könnyen félreértésekre ad alkalmat. Sokaknak hiába mondja az utasítás, hogy a beszédanyag a beszédalakkal egyenlő értékű, egyik sincs a másiknak alárendelve, hanem egymás mellett állnak, a gyakorlatban mégis látni lehet, hogy a kevesebb felkészültséggel és rátermettséggel bíró emberek, hol az egyik, hol a másik irányba tévednek el. Talán összhangzatosabb volna ezeknek is az eljárása, ha csak az oly nagy gonddal és részletességgel megírt utasításokra támaszkodhatnának s a nyelvalakoknak külön való módszeres szemléltetése és világossá tétele csak a felső foknak tartatnék fenn.

Szükségesnek tartom továbbá, hogy az utasításokban nagyobb nyomatékkal adassék kifejezés annak, miszerint minden tanításnak központjává a gyermek teendő s a körülötte nyugvó világ, csak anynyiban jöhet figyelembe, amennyiben az a gyermek »Én«-jével van kapcsolatban. Már ebből is következik, hogy a gyermek önkéntes megnyilatkozásainak is tág teret kell engedni, mind a mellett, külön is hangsúlyozandónak tartom ezeknek különös jelentőségét. Csakhogy mint mindenütt, ugy itt is a túlzásoktól óvakodni kell, mert ha nagyon forszirozzuk, könnyen kényszerített megnyilatkozásokká válnak. Ez sem baj, de ezeknek már nincsen meg az a pszichológiai jelentőségük és értékük, mint az önkéntes megnyilatkozásoknak.

A reáltárgyak sorát majd egy következő alkalommal ejtjük meg.

Nagy Péter.

A csökkentlátásuak oktatása

A vakok budapesti József Nádor Kir. Országos Intézetében a jelen tanévben egy külön osztály nyílt meg, gyöngénlátó gyermekek számára.

Jelentős eseménye ez a magyar egyetemes oktatásügynek, mert ezzel egy új típusu iskola vonul be a magyar ősi kultúra sáncaiba.

Ez az új típusu iskola természetes következménye az oktatásügy, s általában a pedagógia modern fejlődésének, mely minden gyermeket abba az iskolába oszt be, amelybe testi és lelki berendezettségénél fogva való.

A gyöngénlátók iskolája ugy a nyugati államokban, mint hazánkban is, igen soká váratott magára.

Ausztóriában Franz von Gaheis már 1802-ben hangoztatta a gyöngénlátásu gyermekek iskolájának szükségességét. Mégis több mint egy évszázadra volt szükség, hogy e altruisztikus gondolat testet öltjön. Bécsben csak 1927-ben nyílt meg három osztállyal a gyöngénlátók iskolája, Wanecek professornak kezdeményező és hathatós munkájával.

Angliában Maddox penditette meg először az eszmét 1884-ben. Biskop Harman azonban csak 1908-ban nyitotta meg a kontinens első gyöngénlátók iskoláját 20 növendékkel. Ma már 2000 gyermek látogatja őket.

Németországban Levinsohn volt az, aki 1907-ben kimondotta, hogy a gyöngénlátó gyermekek nem a vakok intézetébe, hanem külön osztályokba valók. Az első gyöngénlátók iskoláját Redolob alapította Strassburgban 1909-ben.

Amerikában Clevelandban nyílt meg az első gyöngénlátók iskolája 1911-ben.

Dániában Lundogaard vette párfogásába e szerencsétlen gyermekek oktatásának ügyét. A berlini iskola mintájára Kopenhágában két iskolát nyitottak gyöngénlátó gyermekek számára.

Legújabbban Belgiumban is tettek ezirányban lépéseket.

Hazánkban a gyöngénlátásu gyermekek iskoláztatásának kérdését Goldzicher Vilmos egyetemi rendkívüli tanár, a vakok József Nádor Kir. Orsz. Intézete orvosa kezdeményezte. Budapest székesfőváros tanácsához 1910-ben az Országos Szaktanács utján egy beadványt intézett, amelyben kérte, hogy a gyöngénlátó gyermekeket a főváros iskoláiban vizsgálják meg, gyűjtsék össze és részükre nyissanak külön osztályokat.

Nem a véletlen dolga az, hogy Goldzicher professor lelkes szözeata nem maradt a pusztába kiáltó szó csupán!...

Herodek Károly, aki az ország legelső és legnagyobb vakok intézetének igazgatói székéből, kedves órhelyéről, meleg szívvél, fana-

tikus lélekkel figyel és ragad meg minden olyan alkalmat, mely az elfáradt, kilobbant fényű holt szemek csöndes birodalmába a tudomány és művészet krisztusi varázserejével fényt, szint, életet vihet, ennek a szívnek rezonáló ereje megérezte a félvakok, a gyöngénlátó gyermekek évszázados vergődését is. Az ő nemesen érző szívében a társadalomnak ez a két legszerencsétlenebb gyermeke: a vak és a félvak találkozottak!

1928 szeptember elsejével meg is nyitotta intézetében a gyöngénlátó gyermekek külön osztályát.

Herodek Károly után Fejér Gyula dr. a Szent Margit közkórház rendelő szemorvosa, majd Szily Adolf dr. szemorvos, Magyarország Szemorvosainak Egyesülete 1914 május hó 30-án tartott X. közgyűlésén, — amelyen Herodek Károly is jelen volt, — egy indítványt adott be a gyöngénlátó gyermekek iskoláztatásának kérdéséről.

1914-ben erről a kérdéstről Herodek Károlynak jelent meg egy cikke a Néptanítók Lapjában.

1921-ben Bartók Imre dr. tanársegéd, szemorvos a napilapokban hirdette ezen iskolák szükségességét.

1925-ben Barna Vilmos dr. a »Képes Krónika« április 12-i számában »Gyöngé szemü gyermekek iskolája« című cikkében foglalkozik a gyöngénlátók iskolája kérdésével.

A legkimerítőbb és legnagyobb irodalmi buvázkodást és tájékozottságot tartalmazó tanulmány Bartók Imre dr. v. tanársegéd, a vakok bpesti József Nádor Kir. Orsz. Intézete szemorvosától jelent meg a »Gyógyászat« című orvosi szaklap 1927 évi május 1. számában.

Ez a tanulmány a gyöngénlátók iskolája történetének egész komplexumát öleli fel és igen értékes gondolatokat és kezdeményező terveket tartalmaz arra nézve, hogy hazánkban miként kellene megszervezni a gyöngénlátók iskoláit.

Bartók Imre dr. ezen új típusú iskolák szakirodalmának ismeretével felvértezett kezdeményező harcosa, e kérdés orvosi részének elsőrangú szaktekintélye, aki lelkes ambícióval propagálja ezt az ügyet, s akinek szakorvosi tanácsa nagy mértékben fog hozzájárulni ahhoz, hogy hazánkban a gyöngénlátók iskolája a nyugati államok mintájára virágzásnak induljon!

A legújabb, illetőleg időrendben a legutolsó cikk erről a kérdéstről Herodek Károlytól jelent meg, aki németországi tanulmányutja alkalmával a vakok intézetei mellett, a csökkentlátásuak iskoláit is meglátogatta és erről a Siketnémák és Vakok Oktatásügye című szaklap 1928 évi 5—7 számában »Csökkentlátásuak iskolája« címen igen értékes és kimerítő tanulmányt írt.

Ha a gyöngénlátók iskoláinak szervezését és annak rövid történetét áttekintjük, látjuk, hogy minden művelt államban, azok külön oktatásának kérdése, már régen eldőlt. Dacára ennek, majdnem minden államban, nagy viták előzték meg ezek megszervezését és még Németországban sincs teljesen eldöntve az a kérdés, hogy a vakok intézetivel kapcsolatban-e, vagy inkább azoktól teljesen függetlenül, a látók iskoláival kapcsolatosan létesítsék ezeket az iskolákat.

A vélemények ebben a kérdésben megoszlanak.

Angliában és Amerikában a gyöngénlátók iskolái teljesen függetlenek a vakok intézeteitől.

Bécsben, a II. ker. vakok intézetében, Wenecek professor nemcsak, hogy felveszi a gyöngénlátókat, de a vakokkal egy osztályban

tanítja őket. Ő különben egyik értekezésében ezt írja: »A gyöngélnélátók problémája a vakok intézetében nem annyira tanítási, mint inkább nevelési probléma.«

Németországban csak Hamburgban van összeköttetésben a gyöngélnélátók iskolája a vakok intézetével.

Professor dr. M. Bartels mondja, hogy nem kell a gyöngélnélátókat a vakokkal összeházasítani. Nem lehet eléggé hangoztatni, hogy a gyöngélnélátók azok látók és nem vak gyermekek. A gyermekeiket látókká kell tenni, nem pedig vakokká!

Általában a nyugati államokban az az uralkodó felfogás, hogyha a nagyothallókat elválasztották a siketnémáktól, éppen úgy el kell választani a gyöngélnélátókat a vakoktól.

Herodek Károlynak is ez a nézete. Gyöngélnélátók nem valók a vakok intézeteibe! Hogy intézetében ezek részére külön osztályt nyitott, ezt csak szükségmegoldásnak tartja és ennek megszervezését a székesfőváros tanügyi bizottságára bizza.

Mint minden országban, nálunk is felvetődött a kérdés, hogy szükség van-e, ilyen típusu iskolák megszervezésére?

Erre minden kétséget kizáróan, igennel felelhetünk.

Nézzük csak mi történt mindezideig ezekkel a szerencsétlen gyermekekkel? Csökkent látóképességük miatt vagy egyáltalában nem iratták be őket a normális iskolába s így minden ismeret hiányában, züllött társaságba jutva a társadalomnak csak improduktív, veszélyes és megbizhatatlan rétegét gazdagították, vagy ha ritkább esetben be is iratták őket a normális iskolába, ott éppen csökkent látásuk miatt a normális látású tanulókkal haladni nem tudván, évről-évre a megcségyenítő bukás volt osztályrészük. Iskolába jártak ugyan e szerencsétlen gyermekek, de miután a többivel lépést tartani nem tudtak, elérkezett az idő, hogy vagy kimaradtak az iskolából, vagy tulakoruságuk miatt kellett az iskolából kilépniök s végre is a szükséges ismereteknek hijával maradtak, melynek sulya a sirig kísérte őket.

Képzeljük el, azt a gyermeki pszichét, azokat a kínzó lelki fájdalmakat, amelyeket e szerencsétlen gyermekek éreztek akkor, amikor kellő szakszerű módszer hiányában, tisztán csökkent látóképességük miatt maradtak el évről-évre játszópajtásaiktól, pedig észbeli tehetőség, akarat, szorgalom, ügyesség dolgában semmiben sem maradtak azok mögött. Elmaradásukat természetesen nem gyenge látásuknak, de önérzetüket sértve inkább ügyefogyottságuknak, sokszor hülyeségüknek tudták be.

A jobbik eset volt természetesen az, ha ezek a gyermekek valamelyik vakok intézetébe kerültek.

A különböző országok statisztikája azt bizonyítja, hogy ezek száma a vakok intézeteiben évről-évre gyarapodott.

A »Blindenwohlfahrt« 1927 év augusztusában Königsbergben megtartott kongresszusa megállapította, hogy a vakok intézeteinek egyötöde nem vak, de gyöngélnélátó.

A gyöngélnélátóknak azonban a vakok intézetében sincs helyük.

Az ide felvett gyöngélnélátó gyermekek kénytelenek a vakok tipikus pontrendszerű tapintásos írását megtanulni, ami nem nekik való. Ennek tanulása alkalmával, amint én ezt tizesztendei tapasztalatomból is tudom, — állandóan és minden tiltó rendelkezés dacára is állandóan szemükkel nézik és ujjukat a legritkább esetben használják. Ezt végtére is csak úgy tudtuk korlátok közé szorítani, hogy olvasás és írás alkalmával zsebkendővel köttöttük be szemüket.

Az ilyen gyermekek a vakok intézeteiben a normális iskolában tanult látós írást és olvasást lassan elfeledték, a vakok írását a többi vak növendéknél sokkal nehezebben ugyan, de megtanulták; az írásnál és olvasásnál megmaradt látásukat mindég felhasználták. A vak írásnak szemrontó pontjait nézdegelve természetesen csekélyke látásuk inkább romlott, mint javult. Pedig a cél inkább az, hogy a megmaradt látást inkább javítani, élesíteni kell. A vakok intézetében megtanult írást és olvasást az intézetből kilépve is csak szemükkel nézik és így annak megtanulása rájuk nézve nemcsak célszerűtlen, de határozottan káros. Tudományos kísérletek bizonyítják s ugyanezt Wanecek professor tapasztalata is megerősíti, hogy a gyöngénlátók látógyakorlatai és a látásnak a tanítás folyamán való módszeres és szakszerű felhasználása javítja a látás élességét.

Semmi értelme nincs tehát annak, hogy mi a gyöngénlátó gyermekeket a vakok tanítási módszerével tapintással tanítsuk meg látni.

Mindeme példákbl tehát világosan következik, hogy a gyöngénlátó gyermekek, csökkent látóképességük miatt nem vehetők fel a normális népiskolába, de a vakok intézeteibe sem valók, de részükre egy olyan iskolatípus való, mely csökkent látóképességük figyelembevételével és annak felhasználásával mindazon ismeretekre tanítja meg őket, milyent a normális iskola nyújt, csak merőben más, speciális módszerek alkalmazásával.

Ezt a feladatot a gyöngénlátók iskolája végzi el!

Gyöngénlátó gyermekek tehát a gyöngénlátók iskolájába valók!

Ezen iskolák megszervezése kívánatos és égetően fontos.

Hála az isteni Gondviselésnek, hogy a magyar sors, a magyar haza e kritikus időszakában a magyar kultusztárca hajóját egy Klebelsberg Kunó gróf, a székesfőváros kulturpolitikáját egy Purébl Győző dr. vezetik, akik eddigi korszakalkotó hatalmas munkájukkal hathatósan működtek közre, hogy kulturfölényünket az egész világ előtt bátran és önérzetesen bebizonyíthattuk.

A magyar kulturának ez a két hősza, most is meg fogja mutatni, hogy a magyar kultúra nem marad el a nyugati államok mögött és a gyöngénlátó gyermekek nálunk sem merülnek el a közöny, a tudatlanság fertőjében, de a magyar haza hasznos, munkás polgárai lesznek.

Ezen iskolák nemzetgazdasági jelentőségét talán Irwin fejezi ki a leghivebben, amidőn amerikai módon így gondolkodik:

»Minden község, mely elmulasztja a gyöngénlátók iskoláinak felállítását, dollárral és centtel fizesse meg azt a kárt, amit a gyöngénlátók gazdasági erejének elvesztésével szenvedtünk!«

Fontos kérdés, hogy kik is vehetők fel a gyöngénlátók iskolájába?

Hogy erre a kérdésre megfelelhessünk, szükséges tudnunk, hogy kit nevezünk vaknak és kit tartunk gyöngénlátónak?

Németországban, a vakok 1927-ben tartott kongresszusán erre nézve a következő meghatározásokat fogadták el:

»Egy gyermek gyakorlati érték szerint akkor vak, ha 0—fél 5-ig látásképes; ami sem olyan iskolai képzést, mint amilyenben látók részesülnek, sem olyan tájékozást, sem látáson alapuló tájékozást, sem pedig egy látást szükséglő élethivatás megtanulását nem teszi lehetővé.«

»Gyöngénlátó akkor egy gyermek, ha látásképesége fél 5—egy-negyed, amennyiben e látóképesség elegendő, hogy gyógypedagógiai afápelveknek alkalmazásával adott esetekben, különleges segédesz-

közökkel az olvasást és írást a látók módján megtanulhatja és lehetővé teszi, hogy a látók szerint valamely foglalkozás vagy kenyérkereseti kiképzésben részesüljön!»

Külföldön, minden országban más és más normákat állítottak fel, hogy melyik az a határ, mely szerint gyermekek a gyöngénlátók iskoláiban felvehetők.

A legprecízebb és legcélszerűbb a német norma. Ezek szerint a gyöngénlátók iskolájába tartoznak:

I. Befejezett szembetegségü tulajdonképeni gyöngénlátók, akiknek látóélességük alsó határa $2/50$; felső határa pedig $5/20$.

II. A látás veszélyének kitétt gyermekek, akik elülső, vagy még meg nem gyógyult hátsó szembetegségben szenvednek.

III. Nyolc dioptriánál erősebb rövidlátók, akiknek családjában a rövidlátás családi terheltség jellegével bír s akiknél a rövidlátás súlyosbodása előrelátható. Gyöngélméjü gyermekek a gyöngénlátók iskoláiba nem vehetők fel.

Ezek a gyermekek részint véglegesen, részint időlegesen vehetők fel.

Ezek megvizsgálását, kiválasztását is kizárólag szemorvos végzi.

Egységes elv, sajnos, mindezideig még Németországban sincs. Berlinben, Strassburgban, Hamburgban, Lipszében különböző visussal vesznek fel gyermekeket.

Egységes elvet, — ami nagyon kívánatos volna, — csak egy nemzetközi kongresszus állapíthatna meg.

Mi a célja a gyöngénlátók iskolájának?

Irwin ezt így jelöli meg:

1. Szembajban szenvedő gyermekeket tanítani.
2. Látási maradványukat megmenteni.
3. Valami élethivatásra előkészíteni őket.

Wenecek professzor az iskolában nem kívánja őket valamilyen élethivatásra előkészíteni.

Herodek is ezen a nézeten van, ő azonban kapcsolatot kíván létesíteni a gyöngénlátók iskolája és a kertészeti, vagy alsóbbfoku gazdasági iskolákkal.

Valóban ezekben az iskolákban tanultak felelnek meg leginkább a gyöngénlátóknak s így nem választanának továbbra is olyan hivatást, amilyent a vakok s nem válnának továbbra is szükségtelen verseytársakká.

A külföldi iskolákat véve mintául, a gyöngénlátók iskolájának célját a következőképen állapítanók meg:

A gyöngénlátók iskolájának célja az, hogy a speciális módszerekkel mindazon ismereteket nyujtsa növendékeinek, amilyent a normális iskola nyujt, hogy belőlük vallásos, hazafias és munkás polgárokat neveljen a magyar hazának.

Az 1928—29. iskolai évben, a gyöngénlátók külön osztálya tizenkét növendéklétszámmal nyílik meg, akik három osztályba lesznek beosztva.

Herodek Károly igazgató, ezen osztályok vezetését, e sorok írójára bízta.

Tapasztalatunk természetesen ezen a területen még nincsen és csakis a külföld szakkönyveire, irodalmára és tapasztalataira támaszkodhatunk. Ez az év még csak kísérleti év lesz, s a jövő mutatja meg, hogy melyik az a legjobb mag, mely majd a magyar ugarban a legkövérebb kalászkot termi!...

Kárpátj Ottó.

Tanulmányuton Németországban

Irta: *Hribik L. Aladár*

Április 26-án d. e. 9 órakor futott ki velünk a gyors, a budapesti Keleti pályaudvar nagy csarnokából, kiknek a nagymélt. vall. és közoktatásügyi m. kir. minisztérium magas támogatása lehetővé tette, hogy hazai intézeteink képviselőiben a leipzig-i siketnéma-intézetnek 150 éves megalapítását jubiláló ünnepélyén részt vehessünk. Az a lelkekben élő szeretet és elismerés, mely a nagy Mesternek Heinicke Sámuelnek — megható önzetlenséggel megalkotott munkája kapcsán a mi speciális munkakörünk harcosainak szívében a nagy nap emlékére Vele az eddigienél is jobban egybeforrasztotta, nem az egyszerű, kötelességszerű megnyilatkozás volt, hanem a lelkeket betöltő legnagyobb hódolatnak kifejezése Heinicke Sámuelnek munkája iránt s egyúttal a nagy német nemzet iránt is érzett mélyes szerethez, nagyra-becsülésnek megnyilatkozása. S az a szíves meghívás, mely a leipzig-i intézet igazgatóságától hazai intézeteink orsz. szakfelügyelőségéhez érkezett a jubileumi ünnepeken való részvételünkre, oly megértő fogadtatásra talált, hogy minden nagyobb intézetünk kiküldé. képviselőjét. Ezért indultunk tehát utnak oly tekintélyes számban, méltó külfeljezése gyanánt a belső érzésnek, az öszhangzatos megértésnek. Tizenkét tagból állott a küldöttség Klug Péter orsz. szakfelügyelő vezetésével, kiket a gyorsvonat az ország határai felé röpitett. De röpitett attól bennünket el is, utunk jogcime, főcélja, Leipzig felé!

Április 27. Fél tizenegy órakor az intézet előtt állottunk. Komoly szépségével, impozáns külsejével szinte megérezttette annak a mélyes szerethez melegét, mely falai között lakozik s mintha üdvözetet intett volna felénk, kik bár a távol idegenből, de rokonérzéssel, rokonszeretettel s megértéssel hoztuk el lelkünk öszinte együttérzését a leipzig-i kartársaink közé, akik a mai és holnapi napot Heinicke Sámuel halhatatlan emlékének szentelik s az intézmény fennállásának 150 éves jubileumát ünnepeleik.

Barátságos napsütésben, enyhe szellőben leng az intézet homlokára tűzött fekete-piros-sárga német birodalmi s a fehér-zöld színű szász nemzeti zászló.

A háromemeletes épület előcsarnokából, tágas lépcsőház vezet a felsőfolyosókra. A szépnek, hasznosnak megismerését a falakon levő félrelief szobordiszitések, képek vezetik be, amihez járul a legkövetelőbb pedanteriát is kielégítő rend és tisztaság.

Az irodában Franz Wegwitz igazgató fogad bennünket; csöndes szóval, barátságos mosollyal, de erőteljes, szívélyes kézszorítással ad kifejezést megjelenésünk szerezt örömeinek. Nevünket megörökíti az intézet vendégkönyvében. A diszterem előtt a kollegák és kolleginák kedves csoportja fogad. Bemutatkozás s aztán bevonulunk a disz-

terembe, amelyet a kb. 350 siketnéma növendéken kívül a megjelent vendégek és érdeklődők teljesen megtöltenek. Az ünnepélyt a leipzig-i kartársak köréből megalakított 10 tagból álló énekkarnak megnyitó éneke vezeti be, melyet a vendégek hangos őszinte tapsa honorált. Aztán elsötétül a terem; majd felgyullad az előtérben helyezett emelvényre irányítva egyetlen reflector, melynek fényében az egyik leipzig-i kollega Heinicke Sámuelnek életrajzát, működését ismerteti s a mögötte kifeszített vászonon vetített képekkel kíséri. Bemutatja a nagyszivü Mestert, ki 1727-ben a weissenfelsi kerületben Nautschützenben született s ki lelki vágyai elérésére irányuló törekvései miatt még a szülői házat is elhagyni kénytelen, — mint a szeretettől áthatott megtestesült jóságot. Bemutatja mint drezdai testőrkatonát 1752-ben, ahol szabadidejében tanulmányainak él. Nemsokára mint magántanító keresi kenyerét. Ez alkalommal egy siketnémával is foglalkozik. A hét éves háboru alatt fogságba kerül s csak évek mulva 1769-ben talál alkalmat arra, hogy lelke vágyait valóra válthassa. Hamburg mellett Eppendorfban mint kántor és iskolatartó helyezkedik el. Itt ismét alkalma nyílik már egy időben megkezdett emberbaráti munkáját tovább folytatni; elhatározza, hogy a siketnémák tanításának szenteli életét. 1777-ben a szász választófejedelem: III. Friedrich August Leipzigbe hívja őt és megbizzza az első német áll. siketnéma intézet igazgatásával. Az intézet megnyitott 1778. április 13-án a Goldenen Helmen »fekvő Weissen Ross« bérházban. Nemes munkája nem talált minden körben a megérdemelt támogatásra, elismerésre. Ellenségei áskálódása után még támogatói is kételkedtek jóhiszeműségében de ennek dacára, — bár testileg, lelkileg megrokkant, — kitüzött céljától nem tért el. Nagy szeretete vezette. 1788-ban Petschke theologusban segitőtársat kapott a siketnémák tanításában, azonban intézete érdekében tett lépései meghallgatásra nem találtak. 1790. április 30-án meghalt. Halála után az intézményt özvegye és Petschke vezették; 1792-ben pedig az igazgatósággal Heinicke özvegye Anna Catharina Elisabeth bízott meg, ki csodálatos testi és lelki energiával az intézet fennállását biztosította, továbbfejlesztését keresztülvitte. Méltó utóda volt Sámuel Heinickenek. Alatta ünnepelte az intézet fennállásának 50 éves jubileumát, amikor már 53 növendéke volt és saját épülete a Klitzschergässen. (1822—1840.). Az egyháztanács kezdeményezésére a szász király a jubileum napján érdemeinek elismerése jeléül értékes gyűrűvel ajándékozta meg őt. Meghalt 1840. augusztus 6-án. Utódja az unokája: Elisabeth Reich (édesanyja Amálie Heinicke) 1843-ig. Az intézet új épületbe kerül a Windmühlentor-ba. (1840—1856.) Majd 1843-tól 1852. április 20-án bekövetkezett haláláig M. Carl Gottlob Reich áll az intézet élén. Utódjául dr. Eichler neveztetett ki, (Elisabeth Reichnek, Heinicke unokájának férje), ki 1841. óta állott az intézet szolgálatában. A növendék létszám akkor már 68. Az intézet épületét 1856-ban, — csekély befogadóképesség miatt, — a minisztérium egyetemi tanácsa megnagyobbítani határozta el. Egy emelet ráépítése után a középső rész 3 emeletes, a két szárny pedig 2 emeletes lett; de befogadóképessége a növendéklétszám gyarapodásával folyton kisebbnek bizonyult, 1880-ban a Talstrassen már egy modern 3 emeletes palotához jutott, ahol 1915-ig maradt. A tanulók száma 1880-ban 52 fiu és 50 leány, összesen: 102; egy év mulva már 118-ra, 1884-ben pedig 150-re emelkedett. 1896. szeptember 21-én Eichler igazgató meghalt. Utódja Voigt Róbert iskolatanácsos lett. A tanulók létszáma 1900-ban 139, kiket 18 tanító s 2 kézimunkatanítónő oktat 17 osztály-

ban. R. Voigt 1909-ben az intézettől megvált, utódjául Georg Schumann iskolatanácsos neveztetett ki, kire rendkívüli munkateljesítmény megoldása várt. Nem csekély gondot adott egy új otthonnak létesítése, mivel az akkorinak befogadóképessége ismét csekélynek bizonyult. G. Schumann igazgató a délnémetországi intézetek tanulmányozására küldetett ki. 1912-ben jelentést tesz a minisztériumnak s 1913-ban már megtörtént az első kapavágás, mely az intézményt 1915-ben mai Carl Siegismund Strassei modern ideális palotájához juttatta, ahol a legmértőbb keretek között áldozhat az utókor az intézet megalapítójának, Heinicke Sámuel emlékének. A fejlődés lehetőségének öröme azonban nem tartott sokáig. A világháboru az intézet fölé is viharfelhőket hajtott; a háboru kitörésekor 11 tanár s egy hivatalnok fegyver alá bevonult. Igazgató az osztályok létszámát csökkenteni volt kénytelen. A gazdasági nehézségek elhárítása szintén mérhetetlen gondot okozott. Ennek a következménye volt az 1915—16. tanévben fellépett diphtheria és vörheny járvány, mely a növendékek sorában nagyszámu áldozatot kivánt. A háboru lezajlása után a nehézségek még nem oszlottak el; 1918—1919-ben újabb járvány ütött ki, amikor is 120 tanuló került ápolásra. 1919-ben, a tanárok visszatérte után, a világháboruból, — újra megindult a normális munka; a növendékek száma 240, kik 23 siketnéma s 3 nagyothallók osztályában 33 tanár és 3 kézimunkatanárnő által oktattattak. A nagyothallók oktatása ez időben vette kezdetét. Beiskoláztatásuk a népiskolákban véghezvitt hallási próbák után eszközöltetett.

Ugyancsak 1919—20-ban szerveztetett meg a továbbképző iskola is.

Schumann igazgató gazdag szivre valló atyai gondoskodására jellemző, hogy a növendékeknek igazi otthont iparkodott nyújtani, ahol a mindennapi munka keretén kívül a szórakoztatás kapcsán bevezetett lelki és erkölcsi nevelésre is törekedett gondot fordítani. E célból bevezette 1920-ban a filmelőadásokat s színpadot is létesített színelőadások megtartására. 1923-ban tanácsadó hivatalt létesített a szülők és felnőtt siketnémák számára, mely intézmény ma is működik. (Schumann csakugyan áldásos és eredményes tevékenységéről volt alkalmunk később meggyőződni.)

Iskolai ünnepélyek rendezése ez időben veszi kezdetét, mely sok látogatót vonzott és sok barátot szerzett az intézetnek. 1924-ben erdei iskolát létesített. Ugyanezen évben rövid időre bucsut vett az intézettől, melynek élén, bár a legviharosabb időkben s a legnehezebb körülmények között állott, de intézete sorsát mindenkor biztos és erős kézzel vezette. Az intézet jelenlegi igazgatója Franz Wegwitz.

Az intézet fennállása óta 2282 siketnémát és nehézhallót tanított, amely munkában a 150 év alatt 117 tanár, 24 tanítónő, 29 egyéb tisztviselő s 23 óvónő és ápolónő működött az intézetnél.

Ezeknek közlése után leipzig-i kartársunk köszönetét fejezi ki az intézet jótevőinek s jelenlegi tanárainak.

Utána egy kis siketnéma fiú üdvözölte az ünnepélyen megjelenteket, majd egy siketnéma leányka mondott alkalmi költeményt s végzetül újra felzendült a kartársak kórusa. Wegwitz igazgatónak meleg gratulációnk s szívélyes jókívánataink kifejezése után az intézet kiállításának megtekintésére indultunk.

De előbb álljunk meg egy gondolatra. Említettem fentebb, hogy a mi kedves leipzig-i kartársunk Sámuel Heinicke rövid életrajzát s az intézet keletkezését »közölte«. Szándékosan használtam e szót, mert

a hangos beszéd mellett minden kifejezésformát egyidőben a természetes és mesterséges jelek is kísérik s azzal egyforma értékkel vannak a gondolatközlés és megértés szolgálatába állítva. Ha — Herder szerint —: »Nur die Sprache hat den Menschen menschlich gemacht«, miért van akkor szükség az alapigazsággal ellentétben álló gondolatközlésnek művelésére is? Heinicke tisztalátása szintén utat jelöl; szerinte: »Auch der Taubstumme ist Mensch, der durch die Lautsprache zu wahren Menschentum erzogen werden muss!« Nem találom tehát a dolognak kellő magyarázatát, és pedig annál kevésbbé, mert Németországban a siketnéma gyermekek beiskoláztatására oly nagy gond fordították s ma már az intézetek anyagi ellátásának kérdése oly annyira biztosított, hogy alig akad iskolázatlan siketnéma, akikkel való érintkezés biztosítására, a tanult siketnéma számára, a jelnyelvnek ismerete eminens érdek lehetne. A hallókkal való érintkezésben pedig a jelnyelv a hangos beszédnek direkt akadálya. Az egészséges lábú ember alá a mankó teljesen fölösleges. Beszéltem később néhány siketnémával, kiknek szókinccse megüti a kívánt mértéket, mégis éreznem kellett bizonyos tehetetlenséget részemről, aminek okát adni nem volt nehéz. Az igazsághoz hiven meg kell azonban jegyeznom, hogy a jelnyelv nem minden osztályban tanítatik; a párhuzamos osztályok közül pl. a) és b)-ben nem, csupán a c) és d) osztályban.

Sajnálom, hogy a tanítás munkájába betekintést nyernünk a jubileumi ünnepek miatt nem lehetett, de úgy látszott, hogy a tanítás, nevelés jóindulattal ugyan, de nem egyöntetűen, a szeretet jegyében s a jövő érdekében folyik.

Az államnak s az iskolafönntartóknak bőkezősége minden irányban ideális. Ez azonban még távol áll a fölösleges vagy túlzott kiadások gondolatától. Sőt ellenkezőleg; bizonyos határok betartása is az ügy érdekében történik. Intézetek felállítását s fenntartását csak a szükség határozza meg. Ez adta meg a centralizálás gondolatát 1921-ben, mikor a drezdeni siketnéma intézetnek elnéptelenedése mellett a leipzig-i intézet befogadóképessége sem volt teljesen kihasználva. Utóbbiban, mely 280 bennlakó tanulóra volt berendezve, csupán 164 volt. Hosszu huzavonával járt, míg végre a tanítási és pénzügyi szempontból is előnyösebbnek vélt elgondolás valóra vált s a drezdai intézetnek 80 tanulója az egész tantestülettel egyetemben 1924. okt. 1-én Leipzigbe helyeztetett át. Ez az öszpontosítás a száz államnak évi 42.000 M. megtakarítást jelent, mint előnyt, nem számítva hozzá azt az előnyt, mely a leipzig-i intézet befogadóképességének kihasználásával szintén önként bekövetkezett. Frantz Wegwitz igazgató ugyanekkor vette át az intézet vezetését. Drezdenben jelenleg csupán egy internátus nélküli siketnéma iskola s a nagyotthallók országos intézete tartatik fenn.

Talán nem lesz érdektelen, ha a leipzig-i intézet fejlődöttségéről a legutóbbi tanévről szóló néhány számszerű adatot közlök. Az 1927—28. tanévben 9 évfolyamban s az előkészítőben összesen 225 növendék tanult 23 osztályban. (az osztályok számozása, mint Németországban mindenütt, fordított sorrendű, tehát I. osztály a legmagasabb s így tovább) Bejáró tanuló volt 39, a többi internált.

A nagyotthallók s később megsiketültek számára hat osztály tartott fenn. A tanulók száma 88, kik közül csupán 14 internált, a többi bejáró. A továbbképző három évfolyamában összesen 7 tanuló részesült oktatásban. A tanulók összes létszáma volt 341, akik közül

203 fiu, 138 leány. A tantestület (Director, Oberlehrer, Taubst. Lehrer, Hilfslehrer, Aush, Lehrer, techn. Lehrer, Kindergärtnerin) 48 tagból állott. Tisztviselők s egyéb alkalmazottak száma 12. A segédszemélyzet száma 25.

Az internált tanulók ellátására a Miniszterium havi 72 Márkát állapít meg személyenként. Mivel pedig a szünetidő leszámításával egy hónapra csak 24 nap esik, tehát a napi ellátásra, 3 Márkát lehet fordítani. (legujabb min. rendelettel, — kelt 1928. március 10-én, — ezen napi ellátási díj 3 M. 30 pf.-re emeltetett) 3 M. 30 pf., 4 P 52 fillér.

A jubileumi ünnepségekkel kapcsolatos kiállítás gyönyörű anyaga 11 teremben elhelyezve szemléltetően illusztrálja azt az eredményes munkát, mint igazán elismerésre méltó teljesítményt, mely az intézet falai között folyik s egyuttal bizonyítéka ez annak is, hogy a siketnémák tanítására fordított idő és anyagi áldozat ott is, úgy mint nálunk további reményekre is jogosít.

Az I. terem anyaga: Siketnémák kézírásai, irodalmi működése újságokban, tudományos művekben. Fényképek: siketnéma mint híres sakkjátékos, sportmann, tanító, grafikus, mint a berlini udvari színház táncosnője (Adelina Rossita), mint színésznő (Margarete Sander), a lipcsei siketnémák színdarabot előadó csoportképe.

II. terem: Siketnémák a művészetben. Olajfestmények, aquarellek, szobrászmunkák. Különösen figyelemre méltók E. Frenkel, E. Jordan, Walter Syrutschök és Walt. Weithaasnak festményei s Willy Göttmannak harcos katonát ábrázoló bronzszobra.

III. terem: Sportot űző a »Leipz. Taubst. Turn und Sportverein« kötelékébe tartozó siketnémák kitüntetései. Babérkoszorúk, arany és ezüstérmek, kelyhek, dobozok, szobrok, s száznál több más dísz tárgy.

IV. teremben: Az intézet történetére vonatkozó fényképek és festmények, okmányok és irodalmi munkák; Sámuel Heinicke levelezései, alaprajzok és tervek.

V. teremben: Siketnéma tanulók kézimunkái és rajzai. Papirból: fekete és színes kivágások, dobozok, tálcák, lámpaernyők. Női kézimunkák: kötés, horgolás, fehér és színes himzés, ruhavarrás, párnák, babák kötött ruhában.

VI. teremben: Női kézimunkák és rajzok. Virágok, ornamentikus díszítések. Kötött, horgolt és varrott holmik. (alsó, felsőruhák) Famunkák: egyszerű dobozok, tálcák, kulcs és gyertyatartók.

VII. teremben: Rajzok és slöjd munkák. Mértani és szabadkézi rajzok. Toll rajzok, aquarellek. Festett fák, házikók, állatok állványon, Kis szövőszék.

VIII. teremben: Papir- és színezett famunkák. Hinta, házikók udvarral, gazdasági eszközökkel, cénaorsókból összeállított gyertyatartók, festve; lombfűrész munkák; üvegfestés. Rajzok: karácsonyi jelenetek, bibliaképek színes krétával. (a tanuló lelki elgondolásai). Siketnéma fejlődésére vonatkozó (az I. évnék 26. hetében) graficon.

IX. teremben: Zur Sprach und Sprechentwicklung im Kindergarten. Kezdő és különböző időközű írásp próbák az írás fejlődése szempontjából; betűk, szavak, mondatok utánírása. Kis rajzok fekete és színes írónnal. Különbőféle, szintén az előkészítőbe való papírmunkák.

X. teremben: Alsóbb osztályu siketnémák fantasztikus rajzai (események, álmok) színes írónnal megrajzolva. — A siketnémák testi fejlődésére, — növekedés sulyban és magasságban, — vonatkozó gra-

ficonok. — Jelbeszéd: szavak fotografiákban. Irott szó: rajzban szemléltetve.

XI. teremben: A pszichológiai és fonetikai laboratórium eszközei.

Hogy az igazán szép és gazdag kiállítás anyagának ily részletes leírását adtam, azzal többféle célt kívánok szolgálni, melyek egyike: minél eredményesebb megoldása a gyakorlati irányú munkálkodásnak az összehasonlítás kapcsán.

Délelednél, Wegwitz igazgató szíves meghívására, az intézet vendégei voltunk, amely alkalommal Schreiner kartársunk az igazán »magyaros« vendégszeretetért köszönetünket tolmácsolta.

Délután kivonultunk az udvarra s ott az igazgató az intézet három hősi halált halt tanárának, — Max Lommatzschnak, Fritz Barthelnek s Franz Markgrafnak márvány emléktábláját az egész tantestület és növendéksereg jelenlétében, hazafias beszéd keretében megkoszorozta.

E lélekemelő megemlékezés után a tanulók tornagyakorlataiban gyönyörködünk. Fiúk, leányok külön: fekete tornaegyenruhában. Felvonulás apró futólépésben négyes sorokban; a futólépés helyben is megmaradt, míg a »halt« vezényszó el nem hangzik. A sorok kiigazodására szolgál. Felfejlődés a szabadgyakorlatokhoz középtől, jobbra-balra, kartávolságban. Kedves, ritmikus gyakorlatok, mindenik után, mint befejezés, tánclépések. Csupa könnyed lejtés, kéz, láb és törzs-munka. Elvonulás ismét apró futólépésben.

Az intézet mint már említettem, a tanítás-nevelés szempontjából minden körülménynek megfelelően van felépítve s berendezve, hygienikus szempontból pedig a legaprólékosabb kívánalmat is megoldotta. Legyen néhány szó arról is. Tantermei tágasak, magasak, könnyen szellőztethetők s kétoldali megvilágításra berendezettek. A megvilágítás szükség szerint alkalmazható, mert az ablakok zöld függönnyel vannak ellátva. A padozat linoleummal borítva. Butorzat: körpadok, székek, asztal, szekrény az osztály taneszközeivel, egy álló s 2—3 falra függesztett tábla.

Fiuknak, leányoknak külön rajzterem. Felsőfokon a rajzoktatás elkülönítve folyik. A női kézimunka oktatásra szintén két terem szolgál, (a kisebb csak himző) sok szekrényvel, 2 táblával, asztalokkal, székekkel. A szomszédságban külön ruhafoltozó helyiség 6 munkás számára.

A szertárak számára szakok szerint külön terem szolgál; tehát természetrajzi-, földrajzi-, rajzi-, fizikai szertár, stb. utóbbi körpadokkal is berendezve.

A papírműhely tágas nagy terem; asztalokkal szekrényekkel, gépekkel felszerelve; a gépek használaton kívül lakattal, láncsal lezárva. A szerszámok a szekrényekben gondos renddel s csinnal berakva.

Két famunkaterem gazdagon felszerelve a szükséges eszközökkel, szerszámokkal; egyik a könnyű, másik a nehéz famunkára szolgál.

A tornaterem nagysága 21 x 13 méter; a beépített mozi ugyanitt van elhelyezve. Felszerelése: Svédfal és pad, hinta, gyűrű, nyújtó, korlát, ugrómérce, bak, ló, sulyzók, buzogányok, vasbotok és botok. Minden toronaszer elmozdítható.

Az orvosi fonetikai laboratórium elmés és gyönyörű felszerelése között a Thonapparátust külön kiemelem.

Az előkészítő osztály több terme egész családias otthont nyújt. A tulajdonképpeni osztály felszerelése sok kicsiny asztal és székecske,

szekrény, sok falitábla a gyermekek magasságának megfelelőleg elhelyezve, színes képek és különféle szemléltető eszközök. Külön nagy játékasztal. A tanterem mellett egy nagyobb és egy kisebb háló; előbbi kétoldalu világítással; végül egy kis ruhaszárító szoba.

A nagy hálóterem egyenkint 40 ágygal, székekkel berendezve. A kisebb hálók ugyanígy, de kevesebb tanuló számára. A hálók mellett a mosdók. Minden tanulónak külön mosdóedénye s szekrénye van.

A nappali terem 50—50 gyermek számára szolgál. Berendezése körpadok, asztalok, minden asztal fölött lámpa.

Az internátushoz tartozik még a tágas ruhatár szekrényekkel; fiúk és leányok számára külön cipőtisztító helyiség, fürdők nagy medencével s három falifülkében 1—1 fürdőkáddal, mellette külön vetkőző szobával, s végül a gépekkel felszerelt mosó és mángorló helyiség. Az internátus helyiségei, — az intézet jobb- és balszárnyát foglalják el.

Az orvosi kezelés alatt álló tanulók számára külön szobák, tágas helyiségek szolgálnak. Lábadozóknak zárt vagy nyitott üdülő helyiségek, a napkurát tartóknak erkélyszerű félig födött terrasza a legfelső emeleten. A ragályos betegek a megfigyelés alatt külön betegszobákba kerülnek, majd pedig kórházi kezelésre lesznek küldve.

A tanári szoba egy külön előszobából nyílik. Felszerelése 2 szekrény, nagy félkörív alakú asztal, székek, 2 pamlag, a falon festmények. Az igazgatói irodát, mely szintén egy tágas előszobából nyílik, már bemutattam.

Megemlítem még, hogy az épületben néhány 1 szoba, konyha, kamrából álló lakás is van az ifjabb kartársak számára. Az internátusi felügyelők a hálók mellett laknak 1—1 szobában, a segédfelügyelő a növendékek hálójában alszik elkülönített fülkében.

Az intézet mellett tágas udvar a tanulók játszóteréül, séta helyéül szolgál. Árnyékot nyújtó fákkal van beültetve s alattuk néhány pad elhelyezve.

W. Schübert leipzig-i kartársunkkal, ki az intézet megtekintésénél szeretetre méltó kedvességgel látta el a cicerone fűrésztő tisztét, Fr. Wegwitz direktornál, majd dr. P. Schumannnál tisztelegő látogatást tettünk, ami alatt módunk volt még néhány kiegészítő információ megszerzése is.

Az előkészítő osztály (Kindergarten) tanulóinak felvételénél az iskola a szülők támogatásából indul ki a minél sikeresebb munkateljesítmény elérése céljából, amihez a legfőbb kívánalom, hogy a kis gyermekek minél előbb kerüljenek az intézetbe. Éppen azért a felvétel nincs is korhoz kötve, csupán szokásszerűség, hogy a normális testi fejlettséggel bírók jelenleg 5 éves korukban nyertek felvételt. Ez a kor körülbelül megfelelő arra nézve, hogy a kis apróságban a komoly munka látszata nélkül felébredjen a hangos beszéd iránt kíváncsi kedv s a tanárnak is kellő időben adatik meg az alkalom, hogy a kis növendék lelkivilágába betekintést nyerhessen. Foglalkozási idő az előkészítő osztállyal napi 1—2 óra, a többi időt a Kindergartenin felügyelete és vezetése alatt játékkal töltik el.

A szász közoktatásügyi minisztérium megértő gondoskodással támogatja a siketnéma oktatás ügyét. Jóváhagyólag vette tudomásul az igazgatóság azon kérelmét, hogy az oktatási idő a f. tanévtől kezdve egy évvel meghosszabbítassék, illetve 8 évről 9-re legyen emelve. A szülők hasonló megértéssel vannak az oktatásügy iránt, többször megtörtént már, hogy kérelemmel járultak az igazgatósághoz, hogy gyermekeik a 8 évfolyam elvégzése után még legalább egy eszten-

deig az intézet kötelékében maradhassanak. Sőt a 10 éves képzés kérdése is fölmerült már, aminek behozatala a minisztérium illetékes tényezőinek további intézkedésétől függ. Ez a nagy szeretet a siketnémák oktatásügye iránt teljesen megérthető, mert igazolja azt az álláspontot, hogy az éperzékűek tanítására s elemi ismereteik megszerzésére szükséges idő itt legkevesebb 10 esztendő munkájában található ugyanolyan eredményes megoldást.

A tanszemélyek fizetése a megélhetést s a társadalmi körökbe való beilleszkedést teljes mértékben biztosítja. Informátorunk 13 évi szolgálata után havi 500 Mk. (685.5 P) fizetést élvez.

A tanév tulajdonképpen két félévből áll, megszakítva egy tavaszi s egy téli szünettel, mely 1—1 hónapból áll. A tanév a tavaszi szünet után kezdődik.

Április 28. Meghatott szívvvel, elfogódott lélekkel, ünnepi mezbe öltözve gyűlt össze s töltötte meg az intézet feldiszített nagy termét a hivatalos képviseltek, a kartársak s az érdeklődőknek nagy száma, kik Heinicke Sámuel emlékezetének, — 150 éves nagy műve évfordulóján, — hódolni jöttek. Virágdisz, zöld lombok az emelvény mellett; fölötte a hívó szó: Hephata. Fél 11-kor felhangzott a tantestület énekpara:

»Seelen, die hilflos in Fesseln lagen,
Hast du zum Leben erlöst und befreit.
Und mit dem Dank der erstummten Brüder
Sei dir der Menschheit Dank geweiht.«

Fr. Wegwitz igazgató meleg szívvvel üdvözölte a megjelenteket egyenkint és összesen; a szász állami kormány képviselőjét, dr. Kaiser közoktatásügyi minisztert, Leipzig város főpolgármester képviselőtében megjelent dr. Rothet, az orsz. egyháztanács képviselőjét, dr. Hilbert főfelügyelőt, Heinicke Sámuel hozzátartozóit, a társintézetek képviselőit, köztük kiemelve bennünket magyarokat, a felnőtt siketnémák nevében megjelenteket, s az egész vendégsereget.

Egy kis siketnéma leányka Lina Scherzer kedves költeményével köszönté a vendégeket.

Dr. Kaiser közoktatásügyi miniszter a kormány üdvözlét és saját jókívánásait tolmácsolta. Elismerését fejezi ki a szász siketnéma intézetek munkássága iránt, melyeket áthat Heinicke nagy szelleme. Az alapító emlékezetére, az államtanács: »Samuel — Heinicke — Institut, Staatliche Taubstummenanstalt zu Leipzig« nevet adja az intézetnek.

Dr. Rothe főpolgármester rámutat arra a nagy jelentőségre, mely a jubileum híré a város határain is túl viszi; örömmel látja az intézetet a város falai között, ahová Heinicke, mint Németország központjába helyezte. A város mindenkor szívesen támogatta az intézetet; régebben tett alapítványa az infláció következtében megsemmisült; ezuttal 5000 Mk-val új alapítványt tesz. A város nevében kívánja az intézet további virágzását, fejlődését.

Ristan minisztertanácsos a munka- és népjólétiügyi miniszterium szerencsekívánatait tolmácsolja s a tantestület önfeláldozó munkásságáért mond köszönetet.

Dr. Hilbert egyháztanácsí főfelügyelő Heinicke unokáját, mint a krisztusi szeretet munkáját méltatja; szívből kívánja, hogy azt a szellemet tartsa meg az intézet továbbra is.

Majd üdvözlőtüket s jókívánataikat fejezik ki a drezdai nagyot-hallók áll. iskolájának, a nagyothallók segítő intézetének, a »Német Siketnéma int. Tanárok egyesületének« képviselői. Legutóbbi pénz-adományt is hoz (Dr. Schorsch, a berlini városi sn. int. igazgatója) ami, ugymond, mindennél többet ér.

Klug Péter orsz. szakfelügyelő a magyar testvérintézetek és a magyar siketnéma int. tanárok nevében fejezi ki jókívánatait s Isten áldását kéri az intézet további munkálkodására. Kiemeli, hogy bár a francia intézetek után keletkezett ez az intézet, de a magyar intézetek mégis innét vették a lelkesedést és a világosságot. Meleg szavait lelkes tapsal köszönte meg az ünneplők tábora.

Utána a berlini sn. intézetek nevében dr. Lehmann igazgató, majd a leipzig egyetem képviselője, a hallei, weissenfelsi és zwickaui siketnéma intézetek kiküldöttjei köszöntötték az intézetet s az igazgatót.

Az egykori növendékek nevében a leipzig siketnéma ifjúsági és sportegyesület vezetője C. Laschinsky fejezte ki háláját és köszönetét. Szavaiból mélységes szeretet és ragaszkodás csendül meg. Üdvözlő Wegwitz igazgatót, majd átadja elődjének dr. Paul Schumann igazgatónak életnagyságu portréját.

A szülők hálája sem maradt el, akiknek nevében Petrenz tanító mond köszönetet azért, hogy az intézet megmutatta az élet számára a haladás útját. Végül a nagyothallók képviselője fejezi ki jókívánatait.

Franz Wegwitz igazgató ismerteti Heinicke Sámuelnek életét, munkásságát s a célt, melyre a siketnémák tanításával törekedett. A németországi 73 sn. intézet százezreket tesz boldoggá s ad vissza az életnek. Teljes szívből mond hálás köszönetet Heinicke Sámuel intézete nevében az ünnepélyen megjelenteknek.

Végül újra felhangzik az énekkar: »So geh ich nun immer schon jahrelang...« Wegwitz igazgatónak személyesen kifejezett köszönetek s utána a kiállítás megtekintésére indulunk, melyről föntebb már beszámoltam.

Délebeden a »Raht Keller«-ben a város vendégei voltunk, ahol ahol kb. 300 terítékes bankett keretében volt alkalmunk megismerni a szász vendégszeretettel, sziveslátással, amit különben Leipzig főpolgármestere: dr. Rothe szavakban is kifejezett, sőt rólunk magyarokról külön is megemlékezett.

Este 7 órakor a Kristálypalota színterén egy igen kedves műsoru, Heinicke tárgyú előadás csatlakozott a jubileumi ünnepségekhez. Az óriási terem alig tudta befogadni a vendégeket.

Mendelssohn »Hochzeitsmarscha« után a rendezőség elnöke üdvözlé a megjelenteket. Majd Flotow »Fest Querverfure«-ja után Heinicke S. életéből láttunk igen kedves képeket.

1. Heinicke S. megérkezése Leipzigbe 1778. április 13-án.
2. Heinicke S. menekülése a Neuegassei intézetből a belvárosba 1813. október 16-án.
3. Karácsonyi ajándék a sn. intézetben Reich mester igazgatása alatt.

4. Eichler iskolatanácsos mint tanügyintéző.

5. Iskola ünnepély Heinicke Sámuel intézetében 1927-ben.

Egy újabb zeneszám után a leipzig siketnémák uszóegyesülete hölgytagjainak bemutatótánca következett Albina Häbcuba ballettmesternő rendezésében. Végül tánc.

Az igazán kedves és nivós ünnepélyt tombola egészítette ki.

A jubileumi ünnepségek Heinicke Sámuel szobrának megkoszo-

ruzásával április 29-én délelőtt véget értek. A régi intézet előtti parkban áll a mellszobor, zöld fák övezik. Jóságos arca továbbra is hirdeti azt a szeretetet, mely nagy célja megvalósítása közben egész munkáját, egész életét beragyogta. Mi magyarok is zöld koszorúval hódoltunk a nagy Mester örök emlékezetének. Itt közülünk Nagy Péter kartársunk tartott emlékbeszédet.

Azt a néhány órát, ami még rendelkezésünkre állott a tovább indulásig, a város megtekintésére fordítottuk s aztán bucsút véve a kedves leipzig-i kartársaktól, délután 2 óra 35 perckor fehérekendők lobogtatása mellett robogott ki velünk a gyors, Berlin felé. Már rég mögöttünk maradt a város, eltűntek az utolsó épületei is, de még mindig csengett fülünkbe a szívből utánunk küldött: »aufs Wieder sehen!«

Pihenést a »Franciscaner«-ben találunk, ahol hamisítatlan berlini vacsora és a fölűdítő berlini sör csöppjei közepette határozzuk el: estére színházba megyünk.

(Folytatjuk.)

A fogalmazás tanítása a siketnémák intézeteiben

Irta: Iglér Antal, Budapest

(Folytatás.)

»A mondatfejlődés fokozatai« alattiak, természetesen nem azt jelentik, hogy azokat abban a sorrendben kell gyakorolni, illetve a fogalmazást ilyen féle nyelvatni forma szerint felépíteni. Csak arra kívántam rámutatni, hogy a gondolkodás fejlődésével, milyen nyelvtani kifejezésformák várhatók. A gyermekek, ha birtokában is vannak a kifejezésformáknak, nem egyformán használják azokat. Más a kifejezése a konkrét, körülhatárolt szemléleteknek (képek), más — ha homályosabb, lazább összefüggésű a tartalom (cselekvések). Más lesz a kifejezés, ha subjektív kapcsolatok működnek közre, más — ha objektív megítéléssel dolgozunk. Más lesz az érzelmi motívumok keltette kifejezés, más — ha a képzelet szüli a szavakat.

Elsősorban tehát a beszédtanítás során mindig olyan kifejezést adjunk, amelyik a legjellemzőbb kifejezés az adott esetben, mert majd ugyanarra az esetre alkalomadtán más kifejezés illik. A kifejezést, a dolognak a *gyermekre* való hatása szerint kell megválasztani. Nehéz dolog ez, mert a növendéknek és a tanárnak érzelmi, vagy gondolati közösségben kell lenniök. Ha nincsen meg ez a közösség, akkor az adott kifejezés mindig a tanár kifejezése lesz és sohasem a gyermeké. A gyermek így csak kap, de majd adni nem tud. A legjellemzőbb helyzetre, a legjellemzőbb kifejezést adni, lelki differenciák miatt — ismétlem — nehéz dolog. A fogalmazástanításnál különösen áll az a tétel, hogy a gyermeki lélekhez, csak annak ismeretével és az abba való beleélés képességével férközhetünk.

Az utóbbi 10 év folyamán, már mind gyakrabban jelentkezik az a felfogás, hogy a fogalmazástanítás, mindig a gyermekhez mért legyen, ismerve annak fejlődési korait, az ezekkel járó szükségleteket és teljesítményeket. A gyermek lelkülete tőlünk függetlenül is fejlődik a testi és lelki fejlődési kényszer hatása alatt. Arról van szó, hogy egyengessük a következő magasabb fejlődésnek az útját a meglévő ápolásával és erősítésével.

III. Az előkészítő és az I.-III. osztályok munkái:

Fogalomszerzés: Az intézetbe lépő kis siketnéma gyermekeknek vagy nincsenek meg a megkívánt fogalmaik, vagy pedig fogyatékoságukból eredően hiányosak és tévesek. Ha vannak is tiszta, tökéletes fogalmaik, az első időben nehezen tudjuk azokat ellenőrizni, a kifejezés nehézsége miatt. Az értelem fejlődésének és az I. oszt. beszédanyagának megfelelő fogalmakat az *előkészítő* nyújtja. Kezdetben a

szétszórta és látszólag rendszertelenül szerzett fogalmakat, majd későbbben célszerű lesz életkörülmények, előfordulási helyek stb. szerint csoportosítva, egymással kapcsolatban is felújítani és számbavenni. Hogy ezek a csoportosítások eleven szemléletként álljanak a gyermek előtt, vigyük el az osztályt a konyhába, az utcára, az állatkertbe, a mezőre stb. had szívják tele érdekes mondanivalókkal a lelküket. Az így szemlélt, *az egy csoportba tartozó fogalmakat is lerajzolják* emlékezetből.

Szem előtt tartandó, hogy az e koru gyermekeket *az állatok, a természeti jelenségek, az emberi szervezet, az anyagok és tulajdonságai* érdeklik legjobban. Általában pedig *az érzékek*, különösen, ha a cselekvés vágyát is felébresztik, valamint minden, ami *tevékenységet* kíván. Az első osztálytól kezdve azután mindnagyobb teret uralnak az *érzelmek* által keltett érdeklődések. A fentiek közül is az érdeklő jobban a siketnémát ami mozog, mozgatni lehet, ami színben és alakban feltűnő, ami subjektív vonatkozással bír, mert lehet vele játszani (cipőkrém doboz), vagy fantáziája szerint megszemélyesíteni (székből-ló; székekből-vonatfülke lesz.). Legkevésbé érdeklődnek ismeretlen szó-jel *értelme* iránt. Gyakran előfordul, hogy a kis siketnéma a tárgy *névére* (jelére) kíváncsi. A név, vagy jel megadásával a gyermek nyugalma helyre áll ugyan, de ez a nyugalom ne tévesszen meg bennünket, mert az a tárgy alkalmilag még bővebb tárgyalásra szorul. Azért szűnik meg az érdeklődés a név megtudásával, mert a név a szemében nemcsak a jele, hanem meghatározása, sőt magyarázata is a tárgynak.

A megismertetendő tárgyat felrajzoljuk színeskrétával a táblára, megadjuk a természetes jelét, majd a nevét is, a gyermekek pedig *lerajzolják* (rajzkincs.) A fogalom és a szó közti asszociáció létrehozásában, a magyarázórajz szerepelhet. Az I. osztályban a rajzzal együtt mindjárt megadjuk a tárgynak az írott és nyomtatott betűképét is. Természetesen a kép-rajz nem a beszédhez, hanem az ismeretszerzéshez szükséges. Képpel nem lehet beszédet tanítani, mert a kép különösen az alsófokon, ugyan erős érdeklődést kelt és kifejezésre ingerel, de csak a már meglévő, begyakorolt kifejezést váltja ki. Ha csak tőszó kapcsolódik a képhez, akkor azt, ha pedig egész mondat kapcsolódik, akkor a mondatot váltja ki. Lényegében már mindegy az ilyenkor, hogy a gyermek szót mond-e, vagy pedig mondatot semmivel sem nehezebb kiejtenie a mondatot, mint a szót. Ezért kell mindjárt, ha csak lehet mondatot, beszédet kapcsolni a képhez. Olyan kísérletek, amelyek a viszonyítást is feltűntetik a képen, hogy beszédet-fogalmazást tanítsanak vele, tulságosan mesterkéltek.

A fogalomszerzés már kezdetben a legszorosabb kapcsolatban van a beszédgyakorlattal, az első osztálytól kezdve pedig teljesen összeforr vele. Pl.:

a) *A kávéőrlőt*, tegyük fel, rajzban mutatjuk be az előkészítő osztályban. Lesz olyan növendék, aki nem ismeri fel, lesz aki utánozza a kávéőrlő mozgásokat, a harmadik jelzi, hogy otthon is van, lesz aki már a kávé is issza, sőt ha a fiók kihúzó-gombját nem rajzoljuk fel, feltétlenül jelentkezik valamelyik jobb ítéletű gyermek, hogy a hiányzó gombot belerajzolja. Ekkora érdeklődés közepette *kezükhbe adjuk* a kávéőrlőt, had nézegessék és prógálgassák. Pár szem kávé meg is őrlötetünk, megkóstolják, megszagolják, miközben majd csak ki-kívánczik egy-egy jel, hangcsoport, amelyet a tanár átvisz *beszédmozgásra* pl.: »ká-ká, kávé, a kávé jó, ettem, kávé ittam, mama ká-

vét, a mama kávéát adott, kérek kávéát stb.« Természetesen az előkészítőben ezen kifejezések közül csak egy-kettő veendő, de az ottani kifejezésből, majd ezek fejlődnek ki. A kérdéses kifejezést elmondjuk többször, hogy azt a gyermekek olvassák le, de ugyanakkor ösztönözzük őket a *beszédutánzásra* is, azután pedig *lerajzolják* a kávéörölt.

b) Ismert fogalmakból álló jelenetet eljelleltetünk, vagy dramatizáltatunk a növendékekkel. További fokon pedig megkivánjuk, hogy az ismert szavakat is alkalmazzák:

1. *Kép*: »bakugrást játszó fiuk.« Ezt a cselekvést a következő *beszédbeli* felhívással játszhatjuk el: Te le! — te át! vagy Jóska le! — Pali át! Ha a gyermekek ezeket a szavakat már kitudják mondani, akkor ők jelölik ki a két játszót. Az I—II. osztályban e cselekvéssel kapcsolatban a következő kifejezések szerepelnek: »Gyere ide! hajolj le! ugord át! fuss! vigyázz! ne félj! jól van, Jóska elesett, Pali átugrotta, én is átugrottam stb.«

2. *Kép*: »csirkéket etető leány«. Már az előző *képrészlet* ismeretek útján a következő mondatokat kell, hogy *jelbeli* fogalmazásban kifejezzék: »A csirkék esznek. A leány ennivalót ad. Két csirke fut. A fáról egy madár felrepült.« A legfontosabb és legjellegzetesebb mozzanatok beszédkincsünkhöz mérten az előkészítőben így fejezik ki: »A pipi kap papát (ennivalót.) Kettő pipi (csirke) fut. Ez fa. A pipi (madár) száll stb. Az I—II. osztályban ez az anyag tovább bővül: »A pipi eszik. Magot eszik. A leány magot ad. Siess pipi! Ez lusta. Itt virág van. Jaj, de szép stb.«

Ha a képet úgy adjuk a gyermek szeme elé, hogy a kép egyes, összefüggő részeit *megelőzően* nem gyakorolta, ha legalább is a szomszédos tárgyak közti kapcsolatot nem veszi észre, akkor a kifejezés kizárólag tőszavaknak az egymásmellé helyezése lesz, még az I. osztályban is (pipi, fa, leány, eszik stb.). A tőszavak tanulása egymagában pedig holt érték, mert a viszonyított alak a gyermeknek egészen új szó számba megy, sőt a tőszó előző tudása sokszor zavarólag hat. A szótárszerű, tőszavas tanulás rányomja idegen-nyelvszerű bélyegét a siketnéma beszédjére is.

A *megelőző* gyakorlaton azt értem, hogy a gyermek egy futó fiu láttára ne csak azt mondja »fiu«, vagy »fuo«, hanem olyan asszociációkat teremtsünk, hogy ez a kép »fuo a fiu« kifejezést váltsa ki. Vagy: »süt a nap« — »meleg van«. Olyan féle reminiscenciákat kell teremteni, mint pl.: a »halló! — ki beszél?« Igaz, hogy az ilyen asszociációk a gondolkodás szempontjából alacsony értékűek, de a kifejezés érdekében, az asszociációk bejárat útján, sima lefolyásuk miatt, hasznosan értékesíthetők. »Fuj a szél« kifejezést, a szélben elhajló fákkal szemléltettem. Hogy megértették-e, kérdezősködtem a rajz felől. A gyermekek jelezték, hogy a szoknyát fel, a kalapot meg lefujja. Az egyik »didergő« mozdulattal fejezte ki magát. Erre a képpel kapcsolatos »fuj a szél« kifejezéshez, még hozzácsatoltam: »fázom«, s meg is maradt a vele való kapcsolat. Egy más alkalommal azután, amikor egy gyermek fát rajzolt a táblára, de sietségiben, mert siettettem, egy nagyon ferde, groteszk fát talált felrajzolni, a gyermek nevetve, nem minden humor nélkül rámutatott a fára s annyit mondott: »fázom« (már t. i. fázik a fa, azért ilyen.).

c) Az I. osztályban minden alkalmat meg kell ragadni, hogy ki-keveredjünk a tőszavak használatából. Már azért is, mert növendékeink itten sokat monologizálnak, tehát már itt is had gyakorolják a viszonyított alakot. Megfigyelésem az, hogy amint rövid mondatok

birtokában voltak, inkább azokat használták, mint az egyes szavakat, sőt az első szavaikat is sorozatosan használják (páva... páva... páva), mert valószínű, hogy a subjektív tartalom tudatalan kifejezése mellett, a monologizálás magáért a mozgásérzetért történik.

A gyermek a viszonyítást is *utánzással* sajátítja el, mégpedig azokat az alakokat először, amelyek a felnőtt beszédében is leggyakrabban előfordulnak. Az utánzás mellett óriási eredményeket biztosítanak az *analógiaképzések*. Siketnémáinknál látjuk, hogy nagy készséggel, sőt ötlettel alkalmazzák az analógiaképzést a ragozásnál és a szóképzésnél is, mint pl.: »disznómellény — szalonna, megtűzolta — meggyújtotta, cukrot, cukrotot — cukrot, stb.« A gyakorlás teszi majd a szóalak helyes használatát sima lefolyásúvá.

A szóalak által jelzett viszonyítások nem csak az elvont gondolkodásban, hanem a valóságban is szemlélhetők és érzékelhetők. Mihelyt a gyermek a viszonyított helyzetet felismerte, már rá is szorul, azaz keresi a kifejezést. A siketnéma azért nem alkalmazza a viszonyított beszédet, mert sok esetben nincs meg, illetve nem tudja, vagy elfelejtette az illető helyzetre illő kifejezést, azonkívül meg van győződve, hogy viszonyítás nélkül is értik a beszédét; gátolja a viszonyítás kifejezését a *jelbeszéd* törzs-szavas természeté is, amennyiben a jelet egyszerűen átfordítja beszédre, amikor jelben gondolkodik. A szóalakok viszonyait *nem érti át* a gyermek, azért azokat nem is logikailag, hanem *tapasztalati* uton, utánzással sajátítja el.

Egy alkalommal megkérdezzük a gyermektől, hogy ki, mit akar rajzolni. Mindegyiknek a mondanivalóját felírjuk a táblára így: »Fát rajzolok. Kalapot rajzolok stb.« Amikor minden gyermek mondata a táblán van, megkezdik a *rajzolást*. Rajzolgatás közben megkérdezzük: mit rajzolsz? Már az ügyesebbek helyes viszonyítással felelnek, vagy megkérdik, hogy kell-e »t«, aki pedig nem tudja, az kikeresi a maga mondatát és elolvassa a tábláról. Ugyanigy a táblánál is, először *beszéddel* felel a gyermek (fát rajzolok) és azután rajzol, később pedig *írásban* felel és azután rajzol. Más alkalommal az egyik gyermek rajzol valamit a táblára, de csak nekünk sugja meg, hogy mit. A többieknek találós kérdés alakjában feladjuk: »Mit rajzol Ilona?« Amint a rajz feszült érdeklődés közepette kezd kialakulni, megsejtik, hogy mi lesz belőle s kiabálják »ló-ló-ló«, egyszerűen kijavítjuk: nem! — *lovat*. Utánna együtt mondjuk, *Ilona, lovat rajzol*. Akkor kapnak nagyobb értéket az ilyen gyakorlatok, ha a gyermek rajzolás előtt pl. azt mondja *kalapot rajzolok*, s utána megkérdezzük a kalapra mutatva, »mi ez?« (Ez kalap.) Majd füzetet kapnak a gyermekek *ízzel*: »rajzold házat! stb. *Először* a tárgyat *lerajzolja*, s a rajz után írják: *Házat rajzoltam stb.* Óra végén közösen elmondjuk: »*Ma fát, almát, lovat, pávát, cipőt, kalapot, nyulat és asztalt rajzoltam.* A következő nap megkérdezzük, hogy mit rajzoltál tegnap? Ki-ki annyit mond belőle, amennyi az eszébe jut. A gyermekek majd sokszor tévednek, s ez a természetes folyamat, de ezzel fejlődnek. Ha helyesen, ha hibásan, ha analógiásan, fontos az lesz, hogy alkalmazzák.

d) Amikor már a gyermekek megfelelő mondatok birtokában vannak, akkor a mondatbéli cselekvéseket lerajzolja: pl. »Fut a fiu. Fut a ló. A pipi eszik. Fáj a szeme. A papa pipál. Gyi-gyi!« mondatokat *írásban* megkapják s a cselekvést melléje rajzolja. Nehezebb foka az lesz, amikor mondatbéli cselekvéseket *rajzban* kapnak azzal, hogy *írják* melléje a szöveget. Az első esetben »Rajzold le!« a másodikban pedig »Írd le« felszólítással.

e) Egyik nap az osztályba viszünk sok, piros és fehér virágot, hogy az a tömegével hasson. Amint kibontjuk a csomagot, feltétlenül megnyilvánul a *csodálkozás* kifejezése. Talán a kezükkel mutatják a »sok« kifejezést. Kezünket összecsapva kimondjuk és velünk együtt mondogatják: »*Mennyi virág!*« Feltétlenül kifejezésre jut egyik-másiknál a virág keltette *esztetikai* érzés is. Ezt is kifejezzük: »*Jaj, de szép!*« Azután az egész csomóból külön rakjuk szálanként a pirosokat és a fehérket. Itt okvetlenül feltűnik a *színbeli* különbség és minden csoportosító mozdulattal azt mondjuk: »Ez piros, ez fehér.« A válogatást tovább a gyermekek végzik. Az egyik felvesz egy virágot és a megfelelő csoporthoz teszi és mondja: »*Ez piros, ez fehér.*« Megkérdezzük azt is, hogy ki szereti a virágot? Kifejezése ez lesz: »*Én szeretem a virágot.*« Ha kérnek, aminthogy kérnek, mindegyik választhat magának virágot. Ebből ezek a mondatok fognak kialakulni: »*Én pirosat kérek. Én fehérét kérek. Én a piros virágot szeretem. Sándor a fehér virágot szereti.*« Ilyen kifejezések közül annyit veszünk, amennyit az érdeklődés és a készség megenged. A fontos az, hogy a beszélgetési anyag ne a gyermek elé adott, előre megfogalmazott forma legyen, hanem a *megnyilatkozást* öntsük szavakba.

Az anyag tárgyalása után, azt *emlékezetből is leiratjuk*, már az I. osztályban is.

f) Az önálló írásbeli kifejezés is megkezdendő már az I. osztályban. Pl.: A növendékektől megkérdezzük: »Hány szemed van?« Ennek megadjuk a kifejezését is (két szemem van). Most felszólítjuk őket, hogy írják le, hány fülük, orruk stb. van. Az első kísérletnél 10—16 önállóan szerkesztett mondatot kaptam. Ugyanigy lehet még gyakorolni a tanteremben levő tárgyakra a színt stb. Az ilyen önálló mondatalkotások beszédben is gyakorlandók, de az írásos alak könnyebb.

g) A szabad kifejezés gyakorlását is meglehet kezdeni az alsó fokon, akár az I. osztályban is. Felrajzolunk a táblára egy fát, amint egy fiu felmászik rá. A másik rajzon az ág eltörik és a fiu leesik. Ezt a cselekvést elmondjuk: »Egy fiu felmászott a fára. Az ág eltört. A fiu potty leesett. A fiu sir... sir... sir...« A beszédet jellel és mimikával kísérik, amivel megfelelő *érzelemlkörbe* hozzuk a gyermeket, *beleéli* magukat a cselekménybe; tovább nem folytatjuk, hanem kérdő tekintettel várjuk, már most hogyan nyilatkoznak ők. Az esemény további folytatását így képzelték el: »Az egyik *fiu* sántikálva felkelt és imitálta a sirást. Erre az egyik *leány* elkiáltotta magát: »*jáj a lábam*«. Ezt az egész osztály spontán, örömmel ismételte. Amikor láttam, hogy nem mennek tovább, ismét jeleztem, hogy a fiu sir..., amikor ez se használt, jeleztem azt is, hogy *kiabál* is. Erre azután megindult a szabad fogalmazás. Az egyik elkiáltotta magát »a mama hall, láttam«, egyuttal sajnálkozva csóválta a fejét. Most összevissza jelelték, hangmegnyilvánulásokkal kísérve, hogy a mamája hazavitte, *beteg*, lefektette az ágyba, bekötötte a lábát, az orvos ur megvizsgálta, felvitték a betegszobába.« Érdekes, hogy az otthoni állapotról (a mamája lefektette) az intézetire tértek át (felvitték a betegszobába.). Valószínű, hogy a két helyzetben rejlő lehetetlenséget fel sem ismerték, nem tudták megítélni a kettő különállóságát; ugylátzik a subjektív kor fantáziájának hatása érvényesült, bár az objektív elemek már beléptek gondolkozásukba. Jellemző az is, hogy fiu imitálta a cselekvést, érzelmi elemmel pedig leány látta el.

Az előkészítő és I—III. osztályokban a fogalmazás alapjaként

valamely kép, jelenet, cselekmény, élmény, alapos megfigyelése, meg-látása és az egyes részletek, valamint közvetlen kapcsolataiknak fel-jogása után, azoknak akár szóval, jellel, rajz-anyaggal való kifejezése szerepel. Röviden: legyenek a gyermekeknek kellő számú, világos, határozott, jól szemlélt fogalmaik, amelyeket spontán ki is tudjanak fejezni.

IV. A fogalmazás alaki részét szolgáló gyakorlatok:

Mindenekelőtt megállapíthatjuk azt, hogy a fogalmazási gyakorlatok u. n. fokozatos menetének az elején levő másolás, tollbamondás, emlékezetből való iratás tulajdonképpen nem szolgálják a fogalmazást, illetve a kifejezést. Ezek a gyakorlatok nem a fogalmazáshoz (kifejezés) tartoznak, mert részint pusztá figyelem-gyakorlatok, részint pedig a helyesírást szolgálják.

1. *Másolás.* A fogalmazást minden évben másolással kezdeni, ugy-szólván a VIII. osztályig, nem helyes eljárás, mert elmúlik vele egy-egy óra. Ugyanis a másolás leggyakrabban használatos formája csak legfeljebb ha szépírási gyakorlat, amelynek tartalmi része a figye-lemtől függ. A tartalom felfogását nem segíti, de nem biztosítja a helyesírást sem, mert pusztán optikai uton szerzett szóképek nem válnak írás-mozgásos automatizmussá. Már pedig a helyesírás ezen alapul. Tehát az a másolás a legjobb gyakorlat a helyesírás elérésére, amely *irottbetűs* (a nyomtatottbetűs külön fokozat) *összefüggő, ismert szöveg másolása közben hangosan elemezve ejti ki a szavakat*, mert az ilyen gyakorlat egyesíti a legtöbb képzettársítást. L. Lux Gyula: A nyelv c. könyvét.)

A mi növendékeinknél e tekintetben nincsen baj, mert rengeteget másolnak és pedig a fent jelzett alapon, különösen az I—III. osztályokban. Talán ezzel magyarázható, hogy növendékeinknek a helyesírással aránylag kevesebb bajuk van. Csak az az érdekes, hogy a fogalmazási órákon kívül növendékeink helyesen, a cél érdekében másolnak s éppen a fogalmazási órán dolgoznak helytelenül, amikor sokszor ismeretlen szövegű, nyomtatott alakot, optikai felismerés után másolnak, mert a másolásnak ez a megszokott formája.

2. *A tollbamondás* sem adja meg azt az értéket, amit várunk tőle. A gyermek nagyon sokszor ismeretlen szöveget kap, fonetikai kiejtés nélkül, mert — nehogy elhibázza a gyermek — úgy mondjuk tollba, hogy tud-ja, nem pedig tuggya, holott az utóbbi jobb gyakorlat lenne, mert így a fonetikus kiejtett szót kellene átváltani helyesírási szóvá. Megjegyzendő, hogy amíg a gyermek a helyesírást nem végzi automa-tikusan, a kétes szót önmagának mondja tollba, szótagolva és betű-szerint, tehát nem fonetikusán. A tollbamondást is elvégezzük már a fogalmazási órán kívül, mert a tollbamondás nálunk ott kezdődik, ami-*kor a beszédgyakorlati órán tárgyalt anyagot a gyermek kimondja és leírja, szóval, jellel, vagy rajzzal pedig értelmezi is.* Az értelme-zésre azért van szükség, hogy a figyelem ne az írásképre, hanem a tárgyképzetre irányuljon, illetve, hogy a tárgyképzethez kapcsolódják az írásképet.

3. *Az emlékezetből* való iratás sem szolgálja a fogalmazást, ha egy betanult szöveget (Himnus) kell leírnia. Ha a gyermek megtanulta, akkor le is írja, mert tollba mondja magának. Ha jól tudja, akkor helyesen, ha pedig nem tudja, akkor hibásan írja le.

Mіндеzen gyakorlatokra szükség van, jó ha gyakoroljuk és gyakoroljuk is, de ne mint fogalmazást!

4. Nagyobb készséget biztosítanak már a fogalmazásnak, az u. n. *nyelvi gyakorlatok*. Itt a gyermekek valamely beszédrész mondatbeli helyzetét, szórendbeli és szerkezeti elhelyezését gyakorolják. Nagyon sok esetben elősegítik a megértést; az egyforma példák egymásmellé helyezésével a homályos tartalmat tisztázzák, megerősítik és tudatosá teszik. Gyűjtsön itt a gyermek *sok kifejezésformát*, mert egy-egy esetre alkalmazott *egy-két iskolai kifejezés gyakran nem alkalmas más természetű megfigyelések és jelenségek leírására*. Pl.: Az iskolai kép merev kutyájára használt kifejezések, aligha fődik, az élő kutyára alkalmazható kifejezéseket, a természetrajz órán szerzett elefánt-leírás kifejezései nem lesznek azonosak az állatkertben szemlélt elefántra alkalmazott spontán kifejezésekkel, az iskolában letárgyalt beszélgetés az édesanya megérkezésekor, nagyon ridegen és szertartásosan hatna a valóságos találkozás, mindenkor más és más érzelmi színezetű megnyilvánulása helyett.

Ezek fontos gyakorlatok, amelyekre szükség van egészen a VIII. osztályig. A siketnéma, mint kezdő nyelv-tanuló, rendszeren minden egyes szóhoz hozzáfűzi az értelmet, amíg nincsen meg az az értelmezési készsége, hogy az egész hatása alatt értelmezze az egyes szókat, vagy hogy várákozni tudjon addig, amíg a mondat elején levő labilis értelmet, egy később következő szóval összefűzze. Sok gyakorlatra van szükség, amíg ezek az értelmezési kísérletek sima lefolyásuakká válnak. Jelentéktelen szók egészen elterelik gondolkozásukat a helyes értelmezéstől. Ez a mondat, »addig főzöm a húst, amíg puha nem lesz«, egészen megzavarta a VIII. osztályt. (Valószínű, hogy már fordult elő ilyenféle mondat, de így:..., amíg puha lesz. Ez nem magyaros, ez germanizmus.) Már előbb feltűnt, hogy az »addig—amíg—nem« viszonyt nem ismerik, de először a tartalomban kerestem a hibát. A fenti mondatra azután az egyik gyermek azt mondta: »Miért kell mondani, hogy *nem lesz* puha a hus, amikor pedig puha lesz, ha megfőzzük.« A másik pedig: »Nem értem, miért nem lesz puha a hus.« Nyilvánvaló, hogy szószerint jól értették s az értelmezési kísérletet a »nem« zavarta meg.

Először a »meddig—addig—amíg« viszonyt gyakoroltuk, rámutatva, hogy »addig« után, mindig »amíg«-gel kezdjük a másik mondatot. A felelet után azt is kérdezzük meg, hogy miért adta azt a feleletet. Pl.: Meddig feküdtél a kórházban? — »Addig..., amíg meg nem gyógyultam! *Hogy érted ezt?* — »Amikor már egészséges lettem, akkor kijöttem.« Erős érdeklődés közepette várták a következő kérdéseket, amelyek találós kérdés alakjában, szinte *társas-játékká* alakultak. Pl.: Meddig jártok... iskolába? Feleletek: »Nyolc évig. Amig ki nem maradunk. Juliusig. Amig el nem végezzük a nyolc osztályt. Amig meg nem tanulunk beszélni. Amig az igazgató ur engedi stb.« Mennyi kifejezést kapunk egy kérdésre! Most a feleleteket megbeszéljük: ez jó, ez nem jó, hogyan mondanád te, stb. Öt-hat ilyen példa után az egyik növendék önkéntelenül felkiáltott: »Addig jár a korszó a kutra, amig el nem törik.« Ezt a közmondást csak most értette meg. Többé ezzel a mondatformával nem volt baj, szívesen alkalmazták önállóan is.

Egyébként a szókeresés és nyelvi gyakorlatok példáit részletesebben a »Magyar Gyógypedagógia« 1913. évf. már Istenes Károly feldolgozta. Puha László: A fogalmazástani anyag és módja c. tanulmányában is utal hasonló gyakorlatokra.

Megjegyzendő, hogy a nyelvi gyakorlatok sem sorakoznak a szo-

rosan vett fogalmazáshoz. Feldolgozásuknak jobban megfelel az olvasmánynak *alaki* tárgyalása, az alsó fokon pedig a beszédgyakorlathoz kapcsolódnak. (Folytatása következik).

Ujszerű számolás

E cikknek értékét a benne leirt tanítási eljárásban látom. Ez az eljárás az eddigi eljárásoknál több, sokkal több szemléletet nyújt a gyermekeknek a számok kapcsolatairól, megkímélvén őt a számolással járó erőltető szellemi munkától; igen változatos, azért a tanulók figyelme ébren tartható; vele könnyen belevihetjük a tanításba a tanulók aktív tevékenységét, miáltal fokozhatjuk a gyermekek szeretetét a számolással szemben; tiszta képet ad az egyes, tizes, százás stb. értékekről; az írásbeli számolás műveleteit a gyakorlatban is végrehajtja, így a gyermek tisztán látja az írásbeli számolás lényegét, mert az írásbeli számolás másolata lesz a gyakorlatban végrehajtott műveletnek; szemléletet ad a pótlékozásról végül a gyermek jól látja benne a kombinatív számkapcsolatok változatait.

Szemléltető eszközül Gáspár Jenő kiváló pedagógus számjegyeit használom. E számjegyek tárgyasítják a számokat, mert elmés beosztással annyi részre osztja őket Gáspár, ahány egyes érték összefogására szolgál a számjegy.

E számjegyeknek nagy előnyük van más szemléltető eszközökkel szemben. Előnyük, hogy könnyen kezelhetők s az, hogy célunkig, a biztos tudásig majdnem kizárólag a vizuális és kineztiázis érzetekre támaszkodhatnak, amelyek — tudjuk — a számolás tanításával pozitív kapcsolatot mutatnak.

E tanítási eljárást különösen a siketnémák oktatásánál tartom jónak. Még pedig azért, mert a gyermekek aktív tevékenységet fejtenek ki a tanításban, ezzel igen sok alkalomszerűséget teremtenek s a számtanítást fokozottabb mértékben tudjuk a beszéd szolgálatába állítani.

Ezen eljárás természete szerint a *négy alapszáművelet együtt tanítandó*. Benne nem a részekről haladunk az egész felé, hanem a tanítandó számkört, a tanítás tárgyát vesszük bonckés alá: Keressük benne a meglévő szám kapcsolatokat, az egészét részekre bontjuk, az egészből haladunk a részek felé. Ugy érzem, mintha ez lenne a helyes, a természetes eljárás a számolás tanításában.

Ellentétbe visz bennünket a tanterv követelményeivel. A tanterv a II. osztályban összeadást és kivonást kíván szó- és írásbelileg a 20-as számkörben. Mi ennél tovább megyünk. Tanulunk bennfoglalást, szorzást, sőt részekre osztást is, szó és írásbelileg. Nem félünk a kombinatív számolástól sem.

Szükségesnek tartottam ezek előrebocsájtását, mert ezekkel rámutatni kívántam arra, hogy tanítási eljárásunk és szemléltető eszközeink a bevezető cikkemben levezetett szabályoknak és felsorolt kívánalmaknak teljesen megfelelnek.

Most pedig tanítsunk!

Tanításunk több részből fog állni. Az I. részben csak előkészülünk a tanításra. Megbarátkozunk a számfogalmakkal, néven nevezük a számjegyeket s megszerezvük a tanításhoz szükséges kis beszédkört.

A.

1. Az I. oszt. anyagának ismétlése: számfogalmak erősítése, szám-sorok. Az asztról felszedünk, diót s mondjuk: egy dió, kettő (két) dió, három dió, négy dió, öt dió, majd lerakjuk és visszafelé szám-lálunk: öt dió, négy dió, három dió, két dió, egy dió, semmi dió.

2. Ugyanezt almával, pálcikával, golyóval, ponttal, vonallal stb.-vel.

3. Ugyanígy 10-ig és vissza.

4. Ugyanezekkel a tárgyakkal: 2 alma, 4 alma, 6 alma, 8 alma, 10 alma és vissza.

5. Majd 3 alma, 6 alma, 9 alma és vissza. — 4 alma, 8 alma; 5 alma, 10 alma és vissza.

6. Tiszta számokkal: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 és vissza;

2, 4, 6, 8, 10 és vissza;

3, 6, 9 és vissza;

4, 8 és vissza és

5, 10 és vissza.

Számlálj...ig!

7. Számlálj 5-ig! Gy: Számlálok 5-ig. Számlálj 10-ig! Gy: Szám-lálok 10-ig.

Számlálj vissza!

Számlálj-től vissza!

8. Számlálj 5-től vissza! Gy: számlálok 5-től vissza. Számlálj 10-től vissza! Gy: Számlálok 10-től vissza.

Egyes, kettős (kettes) stb.

9. Felmutatom az egyest és kérdem: Hányas? Gy: Egyes. Ugyan-így megtanuljuk a következő kifejezéseket: kettes, hármas, négyes, ötös, hatos, hetes, nyolcas, kilences. (A tizes összetett számjegy.)

Két egyes, három egyes,..... egy egyes.

10. Felmutatok 2 egyest s számlálom: 1 egyes, 2 egyes. Felteszem a kérdést: Hány egyes? Gy: Két egyes. Felmutatok 3 egyest s kér-dezem: Hány egyes? (később Hány egyes ez? majd: Hány egyes van itt? Hány egyes van a kezemben?) Gy: 3 egyes. (3 egyes van itt stb.)
U. i. az 1 egyes, az 1 alma stb. nem kelt számfogalmat. Az 1-hez csak követeztéssel juthatunk a többi számokon keresztül. (Ransch-burg dr.: Az emberi elme.)

Egy kettes, két kettes...

11. Ugyanígy a kettes, hármas, négyes, ötös, hatos, hetes, nyol-cas és kilencesekkel.

Egyesével, kettesével....

12. Számlálj egyesével 10-ig! Gy: Számlálok egyesével 10-ig. Most számlálj kettesével, hármasával, négyesével, ötösével és vissza! Gy: Számlálok kettesével, hármasával.....

Vegyél fel 1, 2, 3 kettést...

13. Vegyél fel 3 kettést! Gy: Felveszek 3 kettést. Vegyél fel 4 kettést! Gy: Felveszek 4 kettést.

14. Ugyanigy 1, 2, 3, 4, 5 stb. hármast, négyest, ötöst..... kilencest.

Tegyél le...

15. Tegyél le 3 kettést! Gy: Leteszek 3 kettést. Tegyél le 4, 5 stb. kettést, hármast, négyest..... kilencest! Gy: Leteszek....

Írj fel, törölj le...

16. Írj fel (a táblára) 3 kettést! Gy: Felírok 3 kettést. Törölj le 3 kettést! Gy: Letörölök 3 kettést.

Hány egyes?

17. A gyermek felvesz a »Gáspár« féle számjegyekből egyeseket. Hány egyest vettél fel? Gy: ..... egyest vettem fel. Ugyanigy a kettésekkel, hármásokkal, négyesekkel.....

18. Az eddig tanultakon kívül megtanuljuk még a következő kifejezéseket: rakj fel, felrakok, szedj le, leszedek, tegyél le, leteszek.

19. A négy alpművelet számtani jeleit (a; —, x, +,) öntudatosabban használja a gyermek, ha azokat az ő értelmi fokának megfelelő mindennapi beszédből (köznyelvből) értheti meg a gyermek.

Az »elveszek« kifejezést könnyű tanítani. Elvesz az asztalról, ingerkedve elvesz a pajtásától stb. Az elvesz fogalma számtani nyelven kivonás, jele —;

a »ban-ben« számtani kifejezést nem fedi teljesen a köznapi nyelv ban-ben-je. A helyhatározói értelemben használt ban-ben nem magyarázza az időhat. értelemben használt ban-ben-t s ezekből nem igen érti meg a gyermek a ban-ben számtani kifejezést. Ezt csakis számtani vonatkozásokban kell tanítanunk; ugyanigy vagyunk a számtani nyelv kifejezései a »szor-szer-ször« s az annyi mint kifejezésekkel. Ezek kizárólag a számtani nyelvkifejezései. A »meg« köznapi nyelven »még«-et jelent. A halló kis gyermek azt mondja: még, még, még (kérek, veszek, adok).

Igy az »elveszek« és a »meg« azok a kifejezések, amelyek megértésénél a köznyelv nagy szolgálatunkra lehet.

B.)

Ilyen előkészítés után foghatunk a számkörök kidolgozásához. Egyelőre a kettes és a hatos számköröket dolgozom ki. Még pedig előre átgondolt határozott céllal.

Bevezető soraimban többek között ezt mondtam: E módszer, igen változatos, biztosítani tudjuk benne a gyermekek aktív tevékenységét és hogy ezzel az eljárással a számtani oktatást fokozottabb mértékben tudjuk a beszéd szolgálatába állítani. A kettes számkör kidolgozásában ezeket óhajtom beigazolni.

Mielőtt e kérdés megoldásához fognék, ismételtén felhivom karársaim figyelmét arra, hogy a »Gáspár«-féle számjegyeket, amiként ő nevezi »Beszélő számok«-at használom szemléltető eszközüül. Ezek a számjegyek kétfélék. Az egyik szétszedhető, a másik nem. A szét-

szedhető annyi darabból van összetéve, ahány egyes egységet fog össze a számjegy. A darabokat igen elmésen konstruálta meg. Mindössze négyféle alakú kockái vannak s ezek alkalmasak arra, hogy a kettes számjegyet kettő, a hármas számjegyet három, a négyest négy...

a kilencest kilenc darabból lehessen összeállítani. Van ezeknek a kockáknak még egy igen érdekes tulajdonságuk is. Ezt a tulajdonságot oktatástan szempontjából nem tarthatom abszolút értékűnek, a számtani oktatásnál mégis figyelmet érdemel.

Erről bővebben a hatos számkör kidolgozásánál fogok írni.

A másik számjegyek egy darabból vannak. Ezeket szétszedni nem lehet. Azért mégis tárgyasítják a számjegyeket. Tárgyasítják, mert különböző színű ráfestéssel utánozzák a szétszedhető számjegyeket. Más a rendeltetése az egyiknek s más a másiknak. — Gáspár az elsőre esküszik, én a másodikat tartom hasznosabbnak.

Mindig a szétszedhető számjeggyel kezdjük a tanítást. A kettes darabjait a fenti ábra mutatja.

Felmutatom a kettést és kérdem: Hányas? Gy: Kettős. (kettes) Hány kettés? Gy: 1 kettés. (Ebben a kérdésben és feleletben benne van a bennfoglalás csirája. Mert később: Hány kettés van itt? Az egy kettés hány? Hány kettő van a kettőben? Hányszor kettő az kettő?)

Szétszedem a kettőst két részre és kérdem: Hány? Gy: Kettő. Hány kocka? Gy: Két kocka. Hány kockából van? Gy: Két kockából van. A kettes hány kockából van? Gy: A kettes 2 kockából van.

N. N. tedd (radd) össze a kettőst! Gy: Összerakom a kettőst. A gyermek összerakja, felmutatja és kérdi: Hányas? Másik Gy: Kettes. Később: Egy kocka meg egy kocka. Az összerakott kockákat felmutatja és kérdi: Hányas? Másik Gy: Kettes. Hány kocka? Gy: Két kocka. Hány? Gy: Kettő.

Felmutatom a kettőst. A kettősből vegyél el 1 kockát! Gy: A kettősből elveszek 1 kockát. Hány kocka maradt? Gy: Egy kocka maradt. Most tedd vissza az 1 kockát! Gy: Visszateszem az 1 kockát, — rámutat a nálam levő majd a nála levő kockára s mondja — 1 kocka meg 1 kocka. — Itt van a pótlékozás alapja. — Összerakja és kérdi: Hány kocka? Másik Gy: Két kocka. Hányas? Másik Gy: Kettes.

Ezután a kettősből elvesz a gyermek két kockát. A feldolgozása ugyanaz, mint az előbbie volt.

A beszéd körének óvatos tágítására nagy gond fordítandó.

Most eltesszük a szétszedhető számjegyet és kirakjuk az asztalra az egy darabból készült egyeseket és kettősöket.

Bennfoglalás. Kihivok egy gyermeket az asztalhoz és parancsolom: Vedd fel a kettőt kettesével! A gyermek felvesz egy kettőst és mondja: Felveszem a kettőt kettesével. Hány kettőst vettél fel? Gy: 1 kettőst vettem fel. Az egy kettős hány? Az egy kettős kettő. Hány kettős van a kettőben?

Most vedd fel a kettőt egyesével! Gy: Felveszem a kettőt egyesével. S felvesz két egyest. Hány egyest vettél fel? Gy: Két egyest vettem fel. A kettő hány egyes? Gy: A kettő 2 egyes. A kettő hány 1? A

kettő 2 egy. A kettőben hány egyes van? Gy: A kettőben 2 egyes van. A kettőben hány egy van? Gy: A kettőben 2 egy van.

Kivonás és összeadás. Vedd fel a kettőt egyesével! Gy: Felveszem a kettőt egyesével. Hány egyest vettél fel? Gy: Két egyest vettem fel.

Két egyesből vegyél el egy egyest! Gy: A két egyesből elveszek 1 egyest. Hány egyes maradt? Gy: Egy egyes maradt. Egy egyes meg egy egyes hány egyes? Gy: Egy egyes meg egy egyes az két egyes.

Az egy egyes hány kockából van? Hány kocka? Hány? Gy: Az egy egyes 1 kockából van. Egy kocka. Egy. A két egyesből elveszek egyet. Hány egyes maradt? Gy: Egy egyes maradt. — Az egy hány egyes? Gy: Az egy 1 egyes. Egy meg egy egyes hány egyes? Gy: Egy meg egy egyes két egyes. — Ez a kérdés »Egy meg egy egyes hány egyes?« algebrailag megoldhatatlan. Azért, mert nem egy nevűek. Megoldható lesz, ha egy nevezőre hozzuk. Olyanra, mint amilyent a kérdésben keresünk. A kérdésben az egyesek számát keressük. Tehát az egy-et változtatjuk át egyessé. Ami nem is oly nehéz. Keressük, hogy hány egyes fejezi ki az 1 mennyiséget. Így lesz: 1 (egyenlő 1 egyessel) $+ 1 \text{ egyes} = 2 \text{ egyes}$.

De mire való ez? Mondhatják kartársaim. Mire való ily kérdésekkel terhelni a gyermekeket!? *Arra, hogy megvessük a kombinatív számolás alapját.* E fokon még nem láthatjuk jól e kérdés fontosságát. De láthatjuk a nagyobb számkörben. Ime egy példa: Mennvi $42 + \text{hatötös}$ (6×5)? Az eredmény $42 + (6 \times 5) 30 = 72$. Összeadás és szorzás kombinációja ez a példa.

Vegyél fel két egyest! Gy: Felveszek 2 egyest. Hányat vettél fel? Kettőt vettem fel. Vegyél el a kettőből 1 egyest. Gy: Elvettem a kettőből egy egyest. Hány (mennyi) maradt? Gy: Egy maradt. Mennyi egy meg egy? Gy: Kettő.

Tovább. Az egy meg egy egyesből vegyél kettőt! Az egy meg egy egyesből vegyél el két egyest! — Az egy egyesből meg egy egyesből vegyél el kettőt! — Az egy egyesből meg egyből vegyél el kettőt! — Az egy meg egyből vegyél el két egyest! — Minden parancshoz két kérdést lehet feltenni. Hány maradt? Hány egyes maradt?

Szorzás. Vegyél fel egy kettőt! Gy: Felveszek egy kettőt. Hány kettőt vettél fel? Hányszor vettél fel 1 kettőt? Egy kettős az mennyi? Mennyi egyszer kettő?

Most vegyél fel két egyest! Hány egyest vettél fel? Most kétszer vegyél fel egyest! Hányszor vettél fel egyest? Két egyes az mennyi? Mennyi kétszer egy?

Kombinációk: Összeadás bennfoglalással.

Vedd fel az egy meg egyet kettesével! Hány kettős az egy meg egy? Hány kettős van az egy meg egyben? Hány kettő van az egy meg egyben?

Vedd fel az egyest meg egy egyest kettesével! Hány kettőt vettél fel? Hány kettős van az egy kettősben meg egy kettősben? Hány kettő van az egy kettős meg egy kettősben?

A semmi kettes meg egy kettesben hány kettes, majd hány kettő van; a semmi kettes meg egy kettesben hány egyes, majd hány egy van; az egy kettes meg semmi kettesben hány kettes majd hány kettő van, az egy kettes meg semmi kettesben hány egyes majd hány egy van; a semmi kettes meg kettőben hány kettős majd hány kettő, van, a semmi kettes meg kettőben hány egyes majd hány egy van, végül

a semmi meg kettőben hány kettes majd hány kettő van, a semmi meg kettőben hány egyes majd hány egy van?

Ugyanigy kombinálhatjuk az összeadást a szorzással és kivonással, a kivonást, a szorzást, a bennfoglalást a másik három alpművelettel.

E módszer szerint a kettes számkör kidolgozásánál 96 a hármas számkörnél 128, a négyesnél 160, az ötösnél 192, a hatosnál 224, a hetenél 256, a nyolcasnál 288 s a kilencesnél 320, kérdés adható fel. E számokban nincsenek benne a kombinált számkapcsolatok kérdései.

Azt hiszem e számok alapján joggal mondhatom, hogy ez eljárás változatosabb az eddig követett eljárásoknál, hogy a gyermekek élénk részt vesznek a tanításban, a számjegyek mint szemléltető eszközök szemléletet adnak a számkapcsolatokról s maradandó emlékeket hagynak arról a gyermekek lelkében, beszédkörük, napról-napra bővül úgy, hogy az év végére csinos kis beszédkört szerezhetnek a számolás tanításával kapcsolatban.

Eddigi tevékenységünkben, bizony-bizony lépten-nyomon érezzük a kezdet nehézségeit s csak alapvető munkát végeztünk. Munkánk értéke csak a nagyobb számkörökben domborodik ki. Ennek megismertetésére legközelebb a hatos számkört hozzuk.

Milassin Gyula.

A 25 éves gyógypedagógiai tanárképzés

A Gyógypedagógiai Tanárképző Intézet Klebelsberg Kunó gróf, v. b. t. t., m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter ur öngyméltósága fővédnöksége alatt f. évi július hó 2-án ünnepelte megszervezésének negyedszázados évfordulóját. Az ünneplő közönség soraiban ott láttuk a kultuszminiszterium képviselőjében Hoór Károly dr. min. osztálytanácsost, sipeki Balás Béla ny. főispán, a Vakokat Gyámolító Egyesület elnökét, Ranschburg Pál és Szabó Artur egyetemi professorokat, Borbély Sándor ny. igazgatót, Klug Péter orsz. szakfelügyelőt, Simon József h. szakfelügyelőt, az intézetek képviselőit stb.

Az ünnepélyt megelőzőleg reggel 8 órakor néhai nárai Náray—Szabó Sándor dr. siremlékére a gyógypedagógiai tanárok koszorút helyeztek el. Schreiner Ferenc a Gyógyped. Tanárképző Intézet előadó tanára ünnepi emlékbeszédében kegyeletes szavakkal róta le háláját a Tanárképző nevében a Tanárképző megszervezőjének, dr. nárai Náray—Szabó Sándornak.*)

Az ünnepély műsora:

1. Szabados: Hiszekegy. Énekli: a Vakokat Gyámolító Országos Egyesület vegyeskara.

2. Néhai dr. nárai Náray-Szabó Sándor államtitkár, a magyar gyógypedagógiai ügy megszervezőjének. valamint Borbély Sándor és Berkes János, a Gyógypedagógiai Tanárképző Intézet volt igazgatói arcképeinek leleplezése.

3. A gyógyító nevelés fejlődése. Előadó: dr. Tóth Zoltán, a Gyógypedagógiai Tanárképző Intézet igazgatója.

*Az emelkedett szellemű emlékbeszédet külön közöljük a „Különfélék” rovatában. (Szerk.)

4. Üdvözlések.

5. a) *Iffj. Sz. Nagy Károly: A harcok imája.* Zenekisérettel éneklé: a *Vakokat Gyámolító Országos Egyesület négyeszlamu nőikara.*

b) *Erkel:* Részlet a »Bánk-bán« c. operából. Éneklé: a *Vakokat Gyámolító Országos Egyesület vegyeskara.*

Az énekkarokat vezeti: *Schnitzl Gusztáv* gyógypedagógiai tanár.

Az ünnepi diszülést *Tóth Zoltán dr.* a tanárképző igazgatója nyitotta meg. Üdvözlő szavai után, néhai *dr. nárai Náray-Szabó Sándor* államtitkár, a magyar gyógypedagógiai ügy megszervezőjének, valamint *Borbély Sándor* és *Berkés János*, a Gyógypedagógiai Tanárképző Intézet volt igazgatóinak arcképéről, az egybegyült ünneplő közönség tapsaitól kísérvé, lehullott a lepel.

Tóth Zoltán dr. »A gyógyító nevelés fejlődése« címén vázolta a tanárképző 25 éves történetét. Előadása során többek között azt mondta:

...ha a gyógypedagógiai tanárképző 25 esztendejével foglalkozni kívánok, elsősorban arról kell beszélmem, hogy változott nekünk a központi igazgatásunk. Mert hiszen amellet, hogy a külső munkások a legnagyobb lelkesedéssel szolgálták az ügyet, nem lett volna eredmény, ha *Náray-Szabó Sándor* nem lépett volna a gyógypedagógia szolgálatába. A központi igazgatásunk 25—26 esztendővel ezelőtt még a művészeti osztályhoz tartozott. Mindnyáján tudjuk, hogy a művészeti osztály volt az, amely felkarolta a fogyatékosok ügyét. S büszke önérzettel kifejezem azt a gondolatot, hogy semmi más nem vezette a vezetőséget, mint az a tudat, hogy a néma, fogyatékos gyermekeket oktatni, a pedagógia legnagyobb művészete. *Náray-Szabó Sándor* kezdeményezésére később külön ügyosztályt kapott a gyógypedagógiai oktatás. Azt lehet mondani, az az idő, mikor a gyógypedagógiai ügyosztály *Náray-Szabó Sándor* vezetése alatt állott, a gyógypedagógiának fénykorát jelentette a mi számunkra. Az intézetek szinte nőttek a földből és az embereken oly nagy lelkesedés vett erőt, hogy szinte azt lehet mondani, nem tudjuk, miből teremtettek mindent. Sokat cselekedtek, sokat alkottak és ennek a nagy embernek a szelleme és lelke volt a vidéki intézetek megszervezőinek lelkébe átpalántálva. Azok a lelkes munkások, akik vele együtt megteremtették a gyógypedagógiát, *Náray-Szabó Sándor* mellett *Sarbo Arthur dr.* *Ranschburg Pál dr.* és még nagyon sokan, a mi legőszintébb hódolatunkat, szeretetünket és soha el nem muló tiszteletünket érdemlik ki. Mély tisztelettel emlékezem meg és szívem egész melegével köszöntöm ügyosztályunk jelenlegi vezetőit *Radnay Rezső* öméltóságát, *Huszka Jenő* öméltóságát és *Hoór Károly* önagyágát, akik a legnagyobb szeretettel vezetik ügyosztályunkat. A szaktanács korában megint *Náray-Szabó Sándor* emlékéet kell *Borbély* és *Berkessel* együtt idézmem és megkell állapitanom, hogy a szaktanács 20 éven át a legbecsületesebben és a legnagyobb szeretettel intézte ügyünket. A szaktanács után megszervezett szakfelügyelőség élén mély tisztelettel köszöntöm *Klug Péter* orsz. szakfelügyelő urat. Kérem támogatását a gyógypedagógia mai szervezetéhez, amelyet a mai formájában a legjobbnak talállok. A gyógypedagógia tudományos fejlődésénél meg kell emlékeznem *Sarbo Arthur dr.* és *Ranschburg Pál dr.* személyéről. Ma gyógypedagógiai tudomány Magyarországon nem lenne, ha az Uristen nekünk *Sarbo Arthurt* és *Ranschburg Pált* nem adta volna. De meg kell emlékeznem ez alkalommal *Ákos István* nevééről. *Ákos* volt az, aki talán elsőnek vetette fel egy gyógypedagógiai tudományos

társaság szervezésének gondolatát. Meg kell emlékezni még a *Magyar Gyógypedagógiai Társaságról* és a *Siketnémák és Vakok Tanárai Országos Egyesületéről*, amelyek a mi tudományos ügyünket nagy lépéssel vitték előre. A felügyelet kérdésében pedig *Roboz Józsefnek* vannak nagy érdemei.

A tanárképző szervezetében az első lépés volt a hármastanárképző kiépítése, külön siketnémák, vakok és gyengeképzésük számára. A második lépés a gyógypedagógiai tanárképzés, a harmadik lépés a három évfolyamu tanárképző és a negyedik lépés, amit most tisztelettel bejelentek, a négy évfolyamu tanárképzés. A vall. és közokt. miniszter ur a mai jubileumot azzal ajándékozta meg, hogy a tanárképzőnk négy éves szabályzatát kiadni méltóztatott. Legszebb bizonyítékát adta a nagy érdeklődésének és hiszem és érzem azt, hogy önagyméltóságának ez a lépése első lépés volt egy nagy alkotó munka felé. Kérem önöket, hogy önökbe a tanárképző lelke éljen, mert ez a mi egyetlen kincsünk, ez a mi tudományos életünk felvirágoztatója, amely nekünk erkölcsi tőkét kölcsönöz.

Az üdvözlések során *Hoór Károly* dr. miniszteri osztálytanácsos felolvasta a kultuszminiszter ur üdvözlő átiratát. Felszólaltak még: *Vándori Dezső* igazgató a székesfőváros nevében, *Ranschburg Pál* dr. egy. tanár a Gyógypedagógiai Pszichológiai Laboratorium nevében, *Klug Péter* szakfelügyelő a Gyógyped. Intézetek Orsz. Szakfelügyelő-sége nevében, *Éltes Máttyás* igazgató a Magyar Gyógypedagógiai Társaság nevében, *Herodek Károly* igazgató a Siketnémák és Vakok Tanárai Orsz. Egyesülete nevében, *Szabó Károly* igazgató a Gyógyped. Tanárok Orsz. Egyesülete nevében, *Demjén Antal* tanár a volt növendékek nevében üdvözölte a tanárképzőt.

Azzal a felemelő tudattal távozott az ünneplő közönség, hogy szakoktatásunknak erős bástyája a tudományos alapon álló gyógypedagógiai tanárképző, amelynek multja tiszteletre és hálára méltó, jelene pedig biztató ígéret a jövő problémáinak megoldására.

Iglér Antal.

Szemle.

Dr. Bárczi Gusztáv: A magyar beszédhangok képzése. — Budapest, 1928. — Kiadja a szerző, VIII., Festsztetics-u. 3.

A szerző fonetikát ad, anatómiai és fiológiai működésekhez kötötten, azaz leírja a beszédszervek bonctani szerkezetét, valamint tüzetesen meghatározza a beszédszervek hangotadó állásait. Egyenként tárgyalja a magyar beszéd hangjai és képzésüket mindig a beszélőszervezet megfelelő izommunkájához köti. A hangképzés leírását jól szemléltetik a beszédhangoknak a kiválóan sikerült Röntgen-képei, amelyekkel igazi beszéd szervállás-képeket kapunk, az eddig látott, többé-kevésbé jól sikerült sematikus rajzok helyett. A magyar beszédhangok, már ismeretes fonetikai rendszerének táblázatán kívül, a magyar beszédhangok optikai rendszerének táblázatát is felállította dr. Bárczi, amely értékesen támogatja a szerzőnek a szájról való leolvasásra vonatkozó fejezetét. A műben megtaláljuk a — dr. Bárczi által összeállított — magyar fonetikai írás képeit is.

Általános értéken kívül, a siketnémák oktatásügye szempontjából különös értéket is képvisel ez a könyv. A hangképzés számára megbízható alapot teremtett dr. Bárczi. A könyv gondos és alapos tanulmányozása után, igen, tisztán áll előttünk a hangképzés egész mechanikája. Kérdés, hogy ma, amikor a siketnémák beszédtanítására is erősen ráveti árnyékát a globális módszer, vajjon szükség van-e a hangképzés aprólékos részletezésére? Annyi bizonyos, hogy a hangjavítás »fogásainak« célszerű és tudatos alkalmazásánál, a hangtisztaság fokozásánál, a hibás és a helyes hang keletkezésének megértésénél feltétlenül szükség van fonetikai nézőpontra.

Nézzük közelebbről, pár szemelvényvel megvilágítva, hogy a gyakorlatban, mit eredményeznek a könyvben lefektetett megállapítások:

1. »... az »ő« képzésénél... a nyelvgyök és hát feszes helyzetbe jut. A nyelv feszes helyzete képezi a főkülönbséget az »é« és az »ő« között.« — A legrosszabb kiejtésű I. oszt. növendékeim »ő«-je volt a legszebb és legbiztosabb az egész osztályban. A talány megoldódott: ez a gyermek beszéd közben szorítja a nyelvgyök táját, minden vokális képzésénél. Természetes, hogy az »ő«-je tiszta.

2. ... az »i« képzésénél... az ajkaknak ezt az erőszakolt mozgását... a m. quadratus labii inferioris (az alsó ajkakat lefelé húzza — nemtetszés!) a n. faciális beidegzése alapján hozza létre.« — Tapasztalati tény, hogy a gyermek sírás — (nemtetszés!) — alkalmával, majdnem mindig, feltűnően tiszta »i« hangot hallat.

3. Szervi hibák eseteiben is (ajakhüded, nyelvbénulás, renyhe nyelvmozgás, duzzadt nyelv, stb., stb.) — hasznos szolgálatot tesz ez a könyv, mert sokszor csakis az anatómiai ismereteken alapuló fonetika vezet eredményre. Pl.: Ha nehezen kezelhető ajakizom bénulás van jelen, akkor a vokálisok pontos, esetleg más irányú nyelvállását, ha pedig a nyelv nem működik a megkívánt pontossággal, akkor nagyon éles ajakállásokat gyakorolunk be, amelyek mellett hangtanilag elfogadható kiejtést kapunk.

4. Rendkívül értékesek azok a megállapítások, amelyek jelzik, hogy az illető hang tiszta kiejtése kinezetikus, vagy akusztikai komponenshez kötött-e. — A hallásmaradvány célszerű felhasználása, csak ezeknek az ismerete alapján eszközölhető. De egyébként is fontos — éppen a teljesen siket gyermek érdekében —, hogy mely hang követel hosszabb és erősebb beidegzést. Tény, hogy a hallás és az izomérzés okos felhasználása rengeteg fáradságtól menti meg egy a gyermeket, mint az oktatóját. A fonetikai írással kapcsolatban tudjuk, hogy a nagyothallók értéke-

sen és kedvvel használják ezt a fonetikai írást, de a siketnémák intézeteiben nem volna alkalmazható ebben az alakzatában, holott az előkészítő és az első osztályokban — egy és más okból — talán szükség lenne rá. Ez esetben dr. Bárczi fonetikai írása annyiban szorulna módosításra, amennyiben ez a fonetikai írás nem fedi teljesen a beszédhangok optikai képeit, mert a konzonzánások jelei, a beszédszervi állások keresztmetszeteit jelzik. Ezeknek a felismerése pedig nem azonosságon és hasonlóságon, hanem a tudatosságon alapul. Végeredményben tehát ezek csak olyan szimbolikus jelek, mint amilyenek a rendes írás betűi is.

Érdeklődéssel várjuk a szerzőnek a közeljövőben megjelenő, a magyar beszéd élettanáról és a beszéd pathológiájáról szóló műveit, amelyeknek csak alapja ez a könyv.

Egészségtani próbatanítások. A szfv. ped. szeminárium 1927—28. tanév állandó tanfolyama hallgatóinak közreműködésével összeállította dr. Bárczi Gusztáv. — Budapest, 1928. Kiadja a szerző.

Huszonhét egészségtani tétel, mint az elemi iskolában megszerzendő egészségtani ismeretek szükséges anyaga van ebben a könyvben feldolgozva. Módszeresen, szépen kidolgozott, tanításra előkészített anyagot kap a tanító. A kiválasztott anyag az emberi test anatómiai szerkezetét, a feltétlenül kielégítendő testi szükségleteket (lakás, táplálkozás, ruházat, munka, stb.) és a megelőző óvintézkedéseket öleli fel.

Az anyag nem csak az egészségtani ismeretek elsajátíttatására, de főként — a prophylaxisra nevelő anyag szerencsés megválasztásánál fogva — arra is alkalmas, hogy a gyermek az egészségtani ismereteit cselekvőleg és hasznosan érvényesítse a test ápolásánál és a betegség megelőzésénél. És ez a végcélja az egészségtannak.

A szerző nem tekinti véglegesnek e munkáját, hanem majd ennek alap-

ján, a gyakorlatban kipróbált és kiciszírozódott minta-anyagot óhajt nyújtani a tanítóság kezébe.

A siketnémák intézeteinek tanterv-revizója végrehajtásakor mi is hazzonnal értékesíthetjük e könyv egészségügyi anyagát.

Igler Antal.

A III. Esztétikai Kongresszus. (Halle, 1927. jun. 7—9.) naplójának kivonata. Archiv f. d. ges. Psychologie LXII. Bd. 1928. 243-272.

A szimbolum problémájára vonatkozó előadások:

Cassirer szerint a vallás, a jog, a beszéd és a művészet szimbolumai cselekvőleg lépnek fel. Megjelenési formájukban érzékelhetők, de az érzékelhető világ fölé külön világot építenek fel. Herz szerint egy elméletnek megörögzítése már szimbolumtevékenység.

Hogy mi a szimbolum, azt a következőkből értjük meg. Ha rajzunk, a rajzolt vonalak, mint érzéki ingerek, a legcsodálatosabb tartalmakat adják és szellemi világot varázsolnak eléink. Az egyik szimbolumtevékenység esztétikai, a másik logikai, a harmadik vallási, a negyedik megismerési élményt idéz elő bennünk. Mindegyik érzékfölötti világot épít fel.

A szimbolum érzékelhetősége, — mint kifejezési érték szerepel, a célból, hogy belső élménynek adjon testet. A külső érzékelhető, belső valóságot tár eléink. A szimbolum transzendált világot épít fel.

A szimbolum nem más, mint működés, mely a fejlődés alacsony fokán még mágikus hatású. Gondoljunk csak a szóra, mely átkot, vagy áldást képvisel. A fejlődés magasabb fokán is megtartja a szó a hatalmát. A név túléli az embert. A jog ma sem tudja nélkülözni a szimbolumot, jogi nyelvezetében. Minden megismerési területnek meg van a maga szimbolumrendszere, mondjuk egyszorban: nyelvezete.

A ritmus problémájára vonatkozó előadások rövid összefoglalása:

Ziehen szerint a ritmus nem más, mint a hasonlóan hasonló körülmények között való szabályos megismétlődése. A megismétlődés lehet térbeli és időbeli egyidőben, de elkülönülten is. A ritmus fogalmához azonban még hozzátartozik a csoportképződés ténye is. A hasonló elemekből egységgé alakult hasonló csoportoknak a megismétlődéséről van szó tulajdonképpen. Hogy az ilyen csoportok ritmikusan hassanak, szükséges, hogy ne legyenek túlságosan hosszúak, hogy visszatérőek legyenek, hogy így az »alak« jellegét kapják meg. A ritmus ugyanis szintén alakító tevékenység.

A ritmus hatását az általa előidézett különleges érzelmi minőség biztosítja. Érzelmi hatása révén válik eszközévé a logosnak és segítőjévé, a világot az ész uralma alá helyezni.

David Katz kimutatta, hogy az akusztikai ritmusra vonatkozó törvények a vibrációs ritmusra is érvényesek. Mindkettő motorikus ritmus feleltetésének a tendenciáját vonja maga után. Le Dantec-vel, Stumpf-fal és Köhlerrel együtt azt állítja, hogy a tökéletesen siket egyének is képesek a szenzó-ritmikus-vibrációs benyomásokat a megfelelő hangmagasság motorikus vibrációs folyamataivá átváltóztatni. (Saját, kísérleti úton szerzett tapasztalataim alapján: csak bizonyos mennyiségű és minőségű gyakorlat következtében.) A fül szerintük végeredményében nem más, mint magasan fejlett vibrációs szerv.

Az izomritmus mindig a vibrációs ritmustól való függőségben fejlődik. A siketek zenei élvezete a vibrációs benyomásoknak vasomotorikus hatásán alapszik, ami a hallókra nézve is fontos és nélkülözhetetlen tényező.

Egy orosz orvosnő, dr. Krakovska, a siket gyermekeknek a hallási képességét vibráció terápiával törekszik kifejleszteni. E célból intézete növendékeit gitáron, mandolinon és zongorán zenére is tanítja. Az amerikai siketek intézeteiben ugyanebből

az okból siket növendékek köréből zenekarokat alakítanak és működtetnek.

A jazzband hatását, valamint a négerritmusét, az általuk előidézett vibrációs ritmikusság, tehát szabályozott benyomásoknak tulajdonítja. Különösen a nagyváros embere nem tudja magát kivonni ezek hatása alól, mert szinte jótévéleg hatnak rájuk ezek a szabályozott vibrációs benyomások, amikor az idegzetét a nagyváros legváltozatosabb és zavaróan ható vibrációja is megviselte és kimerítette.

A zene produktivitása elsősorban ritmikus képességétől függ.

A beszédben a ritmus a felfogás támasza, amennyiben a beszédfolyamatot időbeli, magasságbeli és erősségbeli változásával a felfogás számára taglalja, ezzel a lélek kifejeződésének és megismerésének, az érzelmeknek is megfelelő eszközévé is válva.

A zene nem más, mint a beszédből keletkezett, kifejezési hatásában fokozott beszéd. A beszéden kívül azonban még a táncban is gyökerezik a zene. Az ember ugyanis beszédben is és egyéb motorizmusában is (tánc) rendelkezik kifejezési eszközzel. Minden kifejezés, formális kötöttségét pedig a ritmusban keresi és találja meg. A ritmus így megfordítva, a céltörkvő érzelmekek szimbolumává is válik, az élőlények alapelemévé.

A szónok hatásának kötöttsége az ő ritmusában rejlik. A szavaló szimmetrikus kötöttsége és beszédének egyéni ritmusa egy harmadik belső magasabb ritmusban szintetizálódik és ez biztosítja a költeménynek a hatást. A költő ritmusa és a szavalóé magasabb egységbe folyik össze, új valamivé alakul át; így válik a ritmus a költői mű érverésévé.

(Michels.)

Johannes Schaefer, Köl: Die erlebte Wortbedeutung bei Darbietung von Einzelwörtern. — Archiv f. d. ges. Psychologie, LXI. Bd. 1928. 129—196. o'd.

A szerző ismerve azt a felfogást, hogy a beszédbeli tevékenység eleme a mondat, kísérleti vizsgálatokkal

azokra az élményekre vetett világot, amelyek különálló szavak hallására keletkeznek bennünk.

Az ilyen szavak: széktámasz, kéz-ujj, lépcsőfok, stb. magukba zárt, értelmi egészet adnak. Az ilyen szavak, mint: szobabutor, lépcsőkorlát, cipőbőr, stb. már csak hiányos, sematikus képzetet idéznek fel.

Az ilyen szavak: tintafolyás, geyzirgóz, szobafal, fekete koporsó, stb. önálló szemléleti képzetet idéznek fel.

Az ilyen összetételek, mint: kór-sugár, ipargyár, mozgási gyorsaság már csak részben adtak szemléleti képzetet.

Fogalmi területre vezetnek az ilyen összetételek: éremérc, erdeivad, lírikus költemény, éji pihenés.

Nagyon kevés, alig meghatározható élményt adnak az ilyen hívó szavak: szemöldök, megfigyelési benyomás, tüfök, csapágy, sulynyomás, stb.

Objektív szemléleti képzetet adnak az ilyen szavak: fal, érem, gertya, szék, lépcső. A szemléleti képzetek váltakoznak is.

Objektív tudást elevenítenek fel az ilyen szavak: mese, poézia, gotika, geyzir, stb.

Egyéni élményeket keltenek fel az ilyen hívó szók: nagyító üveg, megfigyelés, stb.

Az egyéni élmény mellett gyenge érzéki szemlélet is mutatkozik e szavaknál: kovácműhely, suly, mumia, éj.

Az ilyen szavak meg csak érzelmeket keltenek: csalás, reform, res-sort, tudomány, stb.

A szavak által előidézett élmények természetesen mindig egyéni jellegűek, egyéni tudattartalmat idéznek fel. Általános jellegük azonban az itt felsorolt kategóriák szerint alakul.

A szavak tulajdonképeni szerepe, működése azonban csak a mondat keretén belül érvényesül, és pedig ahány mondaton belül fordul elő, valamely szó, annyiféle szerepet tölt be. Ugy, hogy a szó a korlátlan működési lehetőségek szimbólumele.

(Michels.)

Albert Thumb, Psychologische Studien über die sprachlichen Analogiebildungen. Recenzion von P. Menzerath, Arch f. Psych. Bd. 11. Literaturbericht. 77 u. 150.

Minden beszédnek meg van a maga »asszociációs alap«-ja. Ezek elvből leg megegyeznek egymással, egyenként azonban igen eltérők.

A kontamináció és a fogalmi analógia között hasonlóság áll fenn és mindkét folyamat öntudatlan. A kontaminációnál ugyanis egy második, nem akart, de automatikusan fellépő szóképzet zavarja az eredetileg alkartatt.

Minden körülmények között a mondat a determináló tényező, minthogy a mondat értelméből sarjad a zavaró hasonulás.

Megállapítja a »Geläufigkeitsgesetz«-t, a gyakorlottság törvényét, mely szerint a reprodukció annál gyorsabb lefolyású, annál kevesebb reprodukciós időre van szüksége, minél gyakrabban előfordult már.

Spontán Ra, azután Rb és Rc reakciót különböztet meg. Szerinte az analógiaképződésnél csak a spontán (Ra) reakciók szerepelnek.

Az analógiaképződés alapjai a tiszta szóasszociációk.

Az analógia nem más, mint a gyakorlottságnak, időtartamnak és az asszociációs típusnak közös együttműködése, beszédbeli új forma előidézésére.

1. Minél gyakoribb valamely asszociáció, annál nagyobb az analógiaképző hatása.

2. Minél gyorsabb egy asszociáció, annál inkább képes az induciált szót befolyásolni.

3. Az analógiaképződés energiája a Ra típus fellépésétől függ.

4. Az induciált szó befolyásolása annál könnyebb, minél gyorsabban képes tiszta szóasszociációt életrekelteni.

Lásd: Schmidt, Zeitschr. f. Psych. und Physiol. d. Sinnesorgane Bd. 28. 1902. S. 65—94.

Az ilyen formákra: Ich lebe, du lebst, er lebt képezi a gyermek: ich gebe, du gebst, er gebt analógiáját,

tisztán formális szempontok szerint, hangzási hasonlóságra. (Van-e vajjon a kinesztéziás hasonlóságnak ilyen hatása?)

Az analógiaképződmények lassanként keletkeztek. A gyermek az újabb formát könnyebben sajátítja el, mint a régit. A gyermeknyelvnek tulajdonítja Thumb a beszédváltást fokozó hatást.

A gyermekkort inkább a formális, a férfikort pedig a tartalmi analógiaképződés jellemzi.

A formális analógiaképződés azonban fontosnak látszik. Ugyanis minden grammatikai kategória uniformizálás felé hajlik.

Más országokban más analógiahatás érvényesül, az asszociációs alap is mindenütt más.

Az asszociációnak gyakorlottnak kell lennie, spontánul kell fellépnie, azaz keresetlennek kell lennie és gyorsan kell lefutnia, hogy közvetlenül és automatikusan befolyásolhassa az induciált szót.

Az analógiahatás feltételei tehát: a gyakorlottság, a gyorsaság és a spontánítás.

(Michels.)

A 25 éves állami gyermekvédelem emlékkönyve. Szerkesztette: Pettkó-Szandtner Aladár népjóléti államtitkár. Budapest, 1928. 468. oldal és 9 melléklet.

Rendkívül mély elgondolásban és áttekinthető formában tárja a könyv eléink a magyar gyermekmentés munkáját. Íróját mindenki, aki embervédelemmel foglalkozik, igen jól ismeri. Az ő szíve és az ő lelke meg-elevenedik az egész könyv beosztásában, munkatársai szakavatott írásában, egész tartalmában. 33 szakavatott cikk világítja meg a magyar gyermekmentés munkájának minden fázisát. Minket gyógypedagógiai tanárokat különösképpen melegen érdekkel ez a nemes komolysággal megírt mű, mert hiszen a fogyatékos gyermekek megmentéséről is szól, a siketnémák, vakok, gyengeelméjűek vé-

delméről és neveléséről (l. 342, 343, 355—360, 419—421 oldalt).

A Magyarországi Gyógypedagógiai Intézetek Működése az 1927—28. tanítási évben. Összeállította Klug Péter országos szakfelügyelő és Simon József h. szakfelügyelő, Budapest, 1928. 155. oldal.

Az országos szakfelügyelőségnek ily formában ez már a harmadik jelentése intézeteinek működéséről. Ez a kötet érdekes és értékes útmutatókat is hozott. Az előszavából megtudjuk azt a szomorú tény, hogy Magyarországon minden 10.000 lakosra 32 siketnémák, vak vagy gyengeelméjű esik és még ezeken felül is van még nagyobb számmal hibásbeszédű, nagyothalló, csökkentlátású és gyengetehetségű. Ez az egy adat elégséges a gyógypedagógia fontosságának, szükségességének a demonstrálására, mert valóban nem közömbös egy nemzetre nézve az, hogy e fogyatékosokból kenyerüket megkeresni képes egyéneket neveljünk-e, avagy a társadalom terheként maradjanak-e meg. Ismerteti a Szaktanács szabályzatát és újonnan megindított értékes munkáját, épúgy az Országos Szakfelügyelőség munkásságát is. Ez ismertetések igen nagy fontossággal bírnak, mert úgy a kartársak, mint a társadalom egyéb rétegei így megismerik azt a felfogást, törekvést, amelyek az ügy fejlesztését célozzák és ezáltal — különösen pedig azért is, mert Szakfelügyelőségünk ezzel és kifejezetten is együttes munkára, javaslatételre hív fel mindenkit — egy igen értékes összhang fejlődik ki a tanügyi igazgatás és a gyakorlati pedagógus között. Az intézetek jelentéseiből képet merithetünk az egész ügy munkájáról. Mint kellemes újtársról, számolunk be még arról, hogy képek teszik szemlélhetővé a legtöbb intézetet és annak belső életét. Örövendetes jelenség, hogy az 1927—28. tanévben az előzőhöz képest 467 fogyatékos növendékkel több részvételű gyógypedagógiai oktatásban. Összesen 4150. Sajnos azonban ez a szám még alig egyhatodát teszi azoknak,

akik hiába várják megmentésüket. Szomorú jelenség a tanár- és intézetihiány. Tudjuk, hogy Csonkahazánk szegény, de a fogyatékosok nevelésügyének elhanyagolásával csak még

szegényebbé válnék. Hisszük és tudjuk, hogy megértő kultuszminiszterünk, intéző köreink mindent elkövetnek a fejlődés előmozdítására és ezért bízunk a jövőben. S—ch.

Hivatalos rész.

XXV. közgyűlésünk.

A Siketnémák és Vakok Tanári Országos Egyesülete f. évi július hó 2-án tartotta meg a XXV. évi közgyűlését Budapesten, a Vakokat Gyámolító Országos Egyesület székházában. A közgyűlésnek a Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola negyedszázados évfordulója adott ünnepi keretet, míg Kirschenheuter Ferenc és Schannen Péter igazgatók, egyesületi tagok 30 éves szolgálati működésének ünneplése bensőséges tette a közgyűlés lefolyását.

A közgyűlést megelőző választmányi gyűlésen főképpen szaklapunkkal kapcsolatos kérdések kerültek napirendre. Nevezetesen általános kíváncsóság volt az, hogy a lap gyakrabban jelenjék meg. Ezzel kapcsolatban az is megállapítást nyert, hogy a tagdíjak nem folynak be a rendes időben s pénzügyi okokra vezethető vissza a lap késedelemes megjelenése. Puha László előterjesztésében egy »Gyógypedagógiai Tanárok Házá«-nak létesítését szorgalmazza, amely Budapesten, vagy vidéken, klimatikus helyen épülne. A legközelebbi választmányi ülés foglalkozik az életrevaló kérdés megoldásával.

A választmányi gyűlés után a közgyűlés tagjai részt vettek a tanárképző jubileumi ünnepélyén. Igaz szeretettel és lelkesedéssel ünnepele mindinkább izmosodó tanárképzőnk, amely a jubileumi esztendejében főiskolává nőtte ki magát.

A délutáni közgyűlést Herodek Károly egyesületi elnök a közel múltban lefolyt külföldi jubileumi tanulmányútjának lebonyolításával nyitotta meg. Majd ke-

resetlen szavakkal, szívből jövő érzéstől indítva üdvözölte Kirschenheuter Ferenc és Schannen Péter igazgatókat, akik 30 éve, megszakítás nélkül működnek a vakok oktatása terén. Meleg szavak... elismerés az ember és a pedagógus iránt... csodálat a lelki nagyság és a dolgozó szorgalom előtt... a baráti érzés könnyes szavai... s a két ünnepelel len végigviharzanak az elmúlt 30 év küzdelmes és szép napjai s elfogódottságuk feloldódik az emlékezés könnycseppjeiben. Schreiner Ferenc tanár, a Vakok József Nádor Kir. Intézete tanári testülete nevében magasszintű beszéddel köszöntötte jubiláns kartársait, s a testület szeretete jeléül egy-egy szép ezüstserleget nyújtott át nekik. Völker József igazgató a soproni kartársak nevében mondott baráti szavakat.

Volmann János titkár az egyesület ezévi működését tárta fel. Megállapította, hogy az egyesület ugy a kulturmunka, mint a szakoktatás terén ezidén is szép eredménnyel dolgozott, ami garantálja a jövő munkásságát.

Schulmann Adolf szerkesztői jelentésében örömmel emlékezik meg arról, hogy a munkatársak gárdája emelkedőben van. Gyakrabbi megjelésre törekszik, de ez csak az anyagiak megfelelő biztosításával érhető el. A sajtóhibák dolgában nagyobb gondossággal fog eljárni.

Kirschenheuter Ferenc igazgató »Domboru kézi-térképek« című rendkívül érdekes és lebilincselő előadást tartott. Az idő előrehaladottságára való tekintettel sajnos, megrövidítette

előadását. Ugyancsak egy következő gyűlésre maradt a fenti okból Puha László tanár »Tantervrevízió« c. értekezése is.

Tisztújítás során a közgyűlés egyhangú választással a következőket választotta meg: Elnök: Herodek Károly, társelnök: Nagy Péter, alelnökök: Schannen Péter, Istenes Károly, titkár: Volmann János, jegyző: Magyar László, pénztáros: Rédiger Károly, ellenőr: Konrád György, szerkesztő: Schulmann Adolf.

Belső munkatársak: Borbély Sándor, Bárczi Gusztáv dr., Deschenszky Ferenc, Herodek Károly, Kirschenheuter Ferenc, Michels Fülöp, Ehling Jakab, Nagy Péter, Völker József,

Schreiner Ferenc, Szentgyörgyi Gusztáv, Iglér Antal.

Kiadóhivatal vezetője: Pirovits Jenő, számvizsgálók: Fizáry Bódog, Hochrein Lajos, Mayer András.

Választmányi tagok: Bárczi Gusztáv dr., Deschenszky Ferenc, Kondra Mihály, Klug Péter, Szép József, Michels Fülöp, Palatinus Nagy Károly, Puha László, Schreiner Ferenc, Simon József, Sturm József, Leopold Rezső, Szabady Géza, Szentgyörgyi Gusztáv, Tóth Zoltán dr., Török Sándor, Kirschenheuter Ferenc, Vatter József, Kanizsai Dezső, Völker József.

Póttagok: Gots Ottó, Winkler Sándor, Thüringer János.

Különfélék.

EMLEKBESZÉD.

A Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola »gyógypedagógiai« jellegének 25 éves fordulója alkalmával néhai Náray-Szabó Sándor emlékezetére tartotta 1928. július hó 2-án: Schreiner Ferenc.

Érdemeket elismerő és érdemeket tisztelő kedves Kartársaim!

Szokatlan reggeli utra vállalkoztunk: temetőbe jöttünk. De amily szokatlan a temetői utunk, épp oly különös a temetői szádékunk is, mert ma nem a gyász hozott ide, ma a halottak kertjében életet akarunk hirdetni. Él a gondolat, a gondolat pezsdülő erejében él az akarat, az akarat hatalmában a tett és tetteknek tükrében az a fényes lélek, mely Náray-Szabó Sándor személyében egykor tekintélyt, lendületet, jövőt biztosított s ma is Náray-Szabó Sándor emlékezetében célt, munkát és sikert jelent számunkra.

Orvos volt, de az ő keze testi sebeket talán sohasem gyógyított, az ő keze testi fájdalmakat, bajokat alig-alig enyhített. Mégis orvos volt a javából. Lélekorvos, ki gyermekeket lá-

tott százával, ezrével kinlódni, béklyókba vert lélekkel botozni; kicsinyeket látott kigunyolva, társtalan magárahagyatottságában tengődvé; látott világtalan világban imbolygókat és hangtalan némaságban révedezve tekintőket s midőn ő a léleknek e sok-sok ezer nyomorultját megpillantotta: szívet nekik ajándékozta, tudását nekik szánta s lett a lélek nyomorultjainak orvosa, hogy gyógyítaná őket. Nem irral, nem kézzel, és nem jóvendöléses biztatással, hanem azal a hatalommal, amely az avatottak kezében bilincseket tör, mely a hozzáértők munkájában szárnyakat növeszt a léleknek, mely értéktelen ugarból virágos mezőt teremt: a pedagógiával.

Igen: pedagógiával akart gyógyítani, gyógyíttatni.

Ezer a baj körülöttünk. Ha szenved a bajok egyikét csak egy-kettő közülünk: gondot reá keveset fordítunk. De ha kinez, emészt és pusztít sokfelé, akkor a bajból betegség nő. És ki elég bátor állítani, hogy csak az beteg, ki testi bomlás, fájdalom miatt kinlódik? Ezerkaru a betegség.

Egyik karjával nyomort áraszt és nemzedékeket temet; másik karja a szenvedélyek lázával fertőz s pusztít temérdek emberréteget; itt a tudatlanság pálinkagőze halálra forrázza az agyat, ott a gondatlan kényelem mátkonnyal altatja örök álomba a zsenge emberszivet; tegnap a féltelenség szabadsága deliriummal ölt, ma Trianon zsarnoksága ezeréves életet még meleg testtel akar elföldelni; pusztulásba taszit az igazságtalanság s nincs gyorsabb sirásó a közönytől; emberektől foszt meg a siketség és testvéreinktől rabol meg a vakság; pusztulásba visz az erkölcsi romlás és végórája ütött annak a népnek, melynél szellemi sülyedés mutatkozik. Nemde emésztő, pusztító betegségek ezek s nemde nagy betegek azok, kik e betegségnek rabjai, szenvedői?!

Ezek felé fordult Náray-Szabó Sándor segítő szent akarással. A léleknek e nyomorgói felé. Gyógyítófüvet nem talált számukra, gyógyító vizekre nem bukkant a részükre, de felismerte az ő betegségüknek egyetlen szerét: a gyógyító nevelést.

Az ember szeretet a nagy mentor élete előtt egy teljes évszázaddal már hajlékot emelt a siketnek, később a vaknak, az ügyefogyottnak. Előtte már egy évszázaddal harcos munkások nevelték, tanították, a lelkek e nagy betegeit. Szépnek, isteninek találta e munkát s azért örvendő büszkeséggel állott azoknak élére, kik e munkának elhivatottjai voltak. Ezek mindegyikét munkatársának tekintette és a megbecsülendő legifjabbat közülök épp oly kitüntetett szeretettel ölelte, mint az érdemekben gazdag öregjeit. Mindegyikről tudta: ki? mennyit? és hogyan? áldoz s míg e személyenkénti lélekbelátása soha nem tette elfogulttá, azonképpen világos tekintettel mérlegelte munkájuknak értékét is. Mert: megnyilatkozott előtte a siketnéma hangos szóval, beszéddel és máris aggódó, töprengő kérdéstől borul a lelke: miért e küzdő, nehéz és kinos hangtömeg, holott a beszéd oly könnyű, oly egyszerű. Két éves gagyogó gyermek aj-

kán is már angyali bájosság, hetven éves aggnak is még könnyed mesélő alkalmatosság. Nem haladhat akkor helyes uton a tanítás, ha a lélek színes virága ily kinnal, fonnyadtan születik és ha sorvadtan jelentkezik a gondolat is, a darabosan nehéz beszédben.

Előtte botorkált félve, tapogatózva a világtalanság sujtottja és ő azonnal észrevette rajta a bizonytalanság keserű mosolyát és kutatott és keresett: hol a hiba, hol a hézag, hol az a bizonyos szakadék, melynek keskeny pallóján oly félve járja az élet utját a vak lélek, holott ennyi reáfordított munka árán más egészséges, edzett lelkiület játszva halad, szökélve mosolyog száz örömet szedve ott is, hol a szegény vaknak egy sem akad szellemkeze ügyébe.

És megjelent előtte a szikkadt-lelkű, a forrásánál is már kiapadt szellem: az értelmében megfogyatkozott szegény, beteg gyermek. Jó szeme hamarosan észrevette benne a bomlott rendszertelenséget, a lelki-erőknek alig csillogó mivoltját. Ámde jó szeme észrevett olyan jelenségeket is, melyek az ösztönéletet felülhaladják, melyeknek kiaknázása, felhasználása és kiművelése emberi ábrázatra idomítja az állati lelket és előtte újból felmerült a kérdés: hol és miben lehet az a hiány, mely e szerencsétlen gyermekben az »embert« lefojtja s bár küzdenek érette, mégsem vergődik többre a »falu boldogjára«-nál?!

Ime: a gyermekeknek bármelyik lelki sujtottja, betege lép eléje, hibát és fogyatkozást talál. A hiányt a pedagógia vonalában veszi észre és a hiányt ugyancsak a pedagógiával akarja megszüntetni. Ami pedagógia eddig volt, az a sok jóakarattal csak félig oldotta meg az őszinte pedagógiához fűzött igazi nagy feladatokat. Gondoskodni kell tehát céltudatosabb, átfogóbb pedagógiáról, mely bele tudjon hatolni a rejtett mélységekbe, s onnét küzdve-törve kifelé, hozzon erőket, mik az elsatnyult lelket gyógyítsák és edzzék

annyira, hogy harcoló energiákkal vivhasson meg az élet követelményeivel akár mint hazafias polgár, akár mint méltó embertestvér.

És a töprengés heve felissza a borunak páráit lelkéről, derül benne a gondolat s előtte áll a »gyógy-pedagógia«, egész jelentőségével, áldást kínáló bensőségével, a magyar névre hirt és dicsőséget hozó egész mivoltjával. Ezt a kvalitatív pedagógiát hirdette ő, mellyel azt akarta, hogy egy csapással oldódjék meg hiánytalanul a nehéz lelkek minden nehéz feladata. Olyan pedagógiát, mely betekintést enged minden fogyatékos lelkületébe és a gyógyítás irányzatának teljes ismeretével minden téren a legjobb alkalmat kihasználva, a legjobb eljárást alkalmazva, a legjobbat tudja elérni.

A juliusi érés idején ma kint mindenfelé aratásba fogott a magyar föld népe. Mi még csak buzaszentelőt tarthatunk a gyógypedagógia 25 éves fordulójának reggelén. Tőlünk még messze az aratás ideje, de vetésünk állása biztató. Bokrosodik egyre, terelhetőesedik évről-évre s némely kalásza máris arannyal csillan, mert ahogy érlelődött a gyógypedagógiai gondolat, úgy részesült elismerésben a »tanár« munkája, nagyra növekedett a gyógypedagógus megbecsülése, gyarapodott, mint még soha, eredményei dicséretet arattak kint és bent, orvosok tömegei hódolnak ma a gyógypedagógia munkása előtt és — mi végül a legfontosabb: kevesen voltunk a gyógypedagógia ugartörői, s ma már sokan vagyunk, kik a »gyógypedagógia« szellemével próbálunk embereket menteni.

Náray-Szabó Sándor! Győztél! Győzött az igaz ügy, győzött a munka, győzött az elmélyülés és győzött a tudomány. Ennek a győzelemnek pálmáját hoztuk el ma temetői nyugóhelyedre, ennek a győzelemnek zengő szavait küldjük ma örök szellemedhez. Légy velünk, maradj közöttünk, s míg lelkeket tudunk majd imára buzdítani a megmentettek közül, addig éljen a Te szellemed is.

Náray-Szabó Sándor: örökké fogsz élni!

A kormányzó ur Ófőméltósága Eltes Mátyás, Schannen Péter és Kirscheneuter Ferenc igazgatókat a VI. fizetési osztályba kinevezni méltóztatott.

Ravasz László dr. dunamelléki ref. püspök váci egyházközségi látogatása alkalmával szeptember 25-én meglátogatta a siketnémák váci kir. orsz. intézetét. 26-án pedig Borbély Sándor és Nagy Péter igazgatókat látogatta meg.

Darvas Olga siketnéma intézeti kézimunka tanítónőt július 3-án oltárhoz vezette Thüringer János tanár.

Szabady Irénkének, Szabady Géza kartársunk leányának július 5-én esküdtött örök hűséget Szelezky Szilárd dr., államrendőrségi fogalmazó.

Kunsch Ferenc debreceni siketnémaint. tanár, tart. hadnagy, több vitézségi érem tulajdonosa, augusztus 30-án hirtelenül elhunyt. Ny. b.

J. K. Palomaa, a turkui (finn) siketnéma intézet tanára július 15—17-én Budapesten járt és megtekintette a siketnémák budapesti áll. intézetét, az Országos Siketnéma Ott-hont és a hibásbeszédűek tanfolyamát.

A Cházár András 265. sz. cserkészcsapat Pírviits Jenő tanár, parancsnok vezetésével augusztusban Balatonfüreden táborozott. A fiuk kitűnően érezték magukat és napbarnítottan, egészségesen tértek vissza. Balatonfüreden igazi cserkészmunkára is nyílt alkalmuk, nevezetesen aug. 17-én a közelben lakó Papp-Kovács tábornok házában tűz támadt, amelyet siketnéma cserkészeink segítségével sikerült eloltani. A »Balatonfüred« c. lap dicsérelőleg emlékezett meg a siketnéma cserkészek munkájáról.

Kraszner Vilma kettős győzelme a siketnémák amszterdami olimpiászában. Augusztus 18-án kezdődött Amszterdamban az olimpiai stadionban a siketnémák második olimpiásza, mely nyolc napig tartott és többek között a teljes olimpiai atlétikai és uszó-

programot bonyolította le. Tizenegy nemzet összesen ötszáz olimpikonnal képviseltette magát. Magyarországot egyedül Kraszner Vilma, az ismert siketnéma magyar uszóbajnoknő képviselte. Kraszner Vilma óriási sikert aratott, amennyiben népes mezőnyben megnyerte az ötvenméteres hátuszó-, valamint a kétszázméteres gyorsuszóbajnokságot, a százméteres melluszóbajnokságban pedig erős küzdelem után második lett. Sajnos, Kraszner Vilma egyedül volt s így már nem volt senki, aki újabb sikert hozhatott volna a siketnémák olimpiásán a magyar színeknek. Kraszner Vilma győzelmeit a többezer főnyi közönség meleg tüntetéssel fogadta és a zene kétszer játszotta a magyar himnuszt.

Budapesti Utmutató címen Rochlitz Gyula az Orsz. Siketnéma-Otthon ügyvezető elnöke, az egyébként jó nevű költő, hasznos és áttekinthető könyvet adott ki. A könyv ára

1.— P. Megrendelhető az Otthonnál (VII., Hársfa-utca 12).

A Magyar Siketnémák Turista Egyesülete szeptember 8-án fennállásának 15 éves fordulója alkalmából jól sikerült diszkozgyűlést és társasvacsorát rendezett. A budapesti áll. siketnémaintézet képviselőjében az ünnepélyen Szabady Géza tanár vett részt.

Szakvizsgázott gyp. tanárok beosztása: Szabó Gyula és Berényi Sándor a siketnémák kecskeméti intézetéhez, Markovits Vilma és Tinschmidt Ernő a siketnémák debreceni intézetéhez, Végh Ferenc a siketnémák soproni intézetéhez, Szilárdfy Ernő a siketnémák kaposvári intézetéhez, Vajda Vilma a gyulai gyp. intézethez, Tóth Imre a kisujszállási győgyp. intézethez osztatott be. Nagy Ilona és Nagy Kamill a székesfővárosnál, Gansel Irén pedig az izr. siketnémák intézetében nyert elhelyezést.

Inhalt: III. Allgemeiner Lehrerkongress. 2—5. Juli, 1928. (A. Schulmann). — Revision des Lehrplanes der Taubstummenanstalten. (P. Nagy). — Der Unterricht der Sehschwachen. (O. Kárpáty). — Auf der Studienreise in Deutschland. (L. A. Hribik). — Vom Aufsatzunterricht in den Taubstummenanstalten. II. (A. Iglér). — Neues Lehrverfahren im Rechenunterricht. II. (J. Milassin). — Das 25-jährige Bestehen der ungarischen heilpädagogischen Professorenbildung. (A. Iglér). — Revue. — Amtlicher Teil. — Verschiedenes.

Sommaire: III. ème Congrès Pédagogique National, le 2—5 Juillet 1928. (A. Schulmann). — Revision de programmes d'enseignement des s. m. (P. Nagy). — L'instruction des demi-aveugles. (O. Kárpáty). — Visite des institutions des Sourd-Muets en Allemagne. (L. a. Hribik). — L'enseignement de rédiger. II. (A. Iglér). — Procédé nouveaux dans l'enseignement de l'arithmétique. (I. Milassin). — Là 25-ème anniversaire de Cours Normaux Médico-pédagogique. (A. Iglér). — Revue. — Part officiel. — Variés.

Contents: The III. National Conference on Education. Budapest 1928. July 2—5. (A. Schulmann). — Revision of the educational-plan. (P. Nagy). — Education of those with feeble seeing. (O. Kárpáty). — Visit in Schools for the Deaf in Germany. (L. A. Hribik). — The teaching of composition in the Schools for the Deaf. II. (A. Iglér). — A new proceeding in teaching arithmetic II. (I. Milassin). — The 25th anniversary of the Training College for Medico-Pedagogical Teachers, Budapest (A. Iglér.) — Review. — Official part. — Miscellaneous.

Segédszerkesztő: IGLER ANTAL. Egyesületi pénztáros: Rédiger Károly.

Kiadó és laptulajdonos: a Siketnémák és Vakok Tanárainak Orsz. Egyesülete

A kiadóhivatal vezetője: Pirovits Jenő.